

Högskolan Kristianstad

Institutionen för beteendevetenskap

C-opsats i pedagogik

(41-60) 10 poäng

Vt 2007

Svenska kyrkans Konfirmandarbete

Författare: Christina Hurtig

Handledare: Ben Naji

Abstract

Studiens huvudsakliga syfte är att se hur konfirmationsundervisningen ser ut ur pedagogisk synvinkel, vad den har för mål, innehåll och hur undervisningen bedrivs. Antalet femtonåringar som konfirmeras i Svenska kyrkan har sjunkit drastiskt sedan 1970 och därför ville jag även se vad kyrkan gör för att locka till sig fler ungdomar till läsning. Jag valde därför att intervjua fem präster för att få en djupare förståelse över fenomenet. Jag kom fram till att målet med konfirmandarbetet är att ge ungdomarna ett eget andligt liv, få en bra livssyn och ge dem en bra relation till den kristna tron. För att nå dit får konfirmanderna diskutera olika livsfrågor, lära sig om bibelns olika berättelser samt besöka gudstjänster. Detta lärs ut med olika varierande metoder och övningar, både genom upplevelser och med mer traditionell undervisning. Till konfirmationsläsning lockas ungdomarna med traditionell information i skolan till annonser på Internet. Jag fann att konfirmandarbetet är ganska upplevelsefokuserat med konfirmanden i centrum, jämfört med för tjugo år sedan samt att kyrkan lättare kan ta till vara och lyfta fram individen i sitt arbete än vad skolan kan göra då de har mindre grupper i kyrkan samt att de inte har samma prestationskrav som i skolan.

Nyckelord: pedagogik, religion, konfirmation, livsfrågor, sociokultur.

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	3
1.2 Problemformulering.....	4
1.3 Disposition.....	4
2. Om Svenska kyrkan	6
2.1 Svenska kyrkans utbildningshistoria.....	6
2.2 Konfirmationens historia.....	7
2.3 Om dagens konfirmation.....	9
2.4 När sker konfirmationen.....	11
2.5 Kyrkans kunskapssyn.....	12
3. Tidigare forskning.....	14
3.1 Betydelsen med undervisning i religion och etik.....	14
3.2 Livsförståelse.....	15
3.3 Vägen till nöjda konfirmander.....	16
3.4 Tidigare forskning om konfirmandundervisning.....	20
4. Teoridel.....	22
4.1 Det sociokulturella perspektivet.....	22
4.1.1 Om lärande ur ett sociokulturellt perspektiv.....	22
4.1.2 Textolkning.....	24
4.1.3 Läroböcker.....	25
4.2 Att undervisa i livfrågor.....	25
4.2.1 Livsfrågepedagogik.....	25
4.2.2 Etiska problem.....	26
4.2.6 Fenomenologi.....	27
4.3 Dramapedagogik.....	28
4.3.1 Rollspel.....	28
4.3.2 Värderingsövningar.....	29
5. Metod	30
5.1 Urval.....	30
5.2 Datainsamling.....	31
5.3 Kritiska reflektioner.....	32
5.4 Analys av data.....	33
6 Resultat.....	34
6.1 Målet med konfirmationen.....	34
6.1.1 Motiv till konfirmationen.....	36
6.1.2 Sjunkande antal konfirmander.....	37
6.1.3 Hur lockas femtonåringarna till läsning?.....	38
6.2 Innehåll.....	41
6.1.2 Kursplan.....	41
6.2.2 Litteratur.....	43
6.2.3 Läger.....	44
6.2.4 Konfirmandernas inflytande över innehållet.....	45
6.3 Undervisningen.....	47
6.3.1 Individen i centrum.....	50
6.3.2 Konfirmanddag.....	52
6.3.3 Redovisning.....	52
6.3.4 Vad skall konfirmanden ta med sig?.....	53
6.3.5 Utvärdering.....	55
7. Diskussion.....	56
7.1 Vidare forskning.....	64
Källförteckning	

1 Inledning

Under hela sin nästan tusenåriga historia har Svenska kyrkan undervisat barn och ungdomar. Det gör den fortfarande även om undervisningen tagit sig andra former genom åren. Att kunna trosbekännelsen och en del böner har dock alltid varit viktigt (Wallinder, 1990). När Sverige reformerades på 1500-talet och övergick från katolicismen till protestantismen, blev det även vår statskyrka fram till år 2000, då de åter igen blev ett fristående trossamfund. Nu efter skilsmässan från Staten får Svenska kyrkan klara sig själv, så nu är återuppväxten viktigare än någonsin. Inga medlemmar, ingen kyrka. År 2005 var det cirka 77 procent av Sveriges befolkning medlemmar i Svenska kyrkan, medan medlemsantalet låg på 95 procent år 1972. Konfirmandarbetet är därför en viktig del för Svenska kyrkan för att säkra återuppväxten. (www.svenskakyrkan.se).

Efter reformationen upphörde konfirmationen som sakrament, men tron var fortfarande viktig och likaså nattvarden. När ungdomarna hade tagit sin första nattvard kunde de räknas som vuxna och därmed få social acceptans. Förr fick man nämligen inte göra vissa saker förrän man hade konfirmerats sig, därför så hade också konfirmationen större betydelse då än vad den har idag. För att kunna ta sin första nattvardsgång behövdes vissa kunskaper om tron och därför återinfördes så småningom konfirmationen som ett sätt att inhämta dessa kunskaper (Wallinder, B, 1990). Nu har attityden förändrats gentemot själva konfirmationen, man kan få sin sociala acceptans utan att behöva konfirmeras. Men förr var ungdomstiden också kortare, då de kunde få arbete redan vid tretton års ålder. Idag känner sig barnen ofta sig tvingade att gå både i gymnasiet och även universitet/högskola innan de kan komma ut i arbetslivet och kalla sig vuxna. Vanligtvis är de integrerade i vuxenlivet inte förrän vid 20-25 års ålder. I dag är ungdomstiden längre, långt efter man har fyllt tjugo år. (Imsen, 2006). Så i dag är det kanske mer otydligt varför man skall konfirmera sig och det kan kanske förklara varför andelen femtonåringar som konfirmeras har gått ner kraftigt de senaste trettio åren. Således konfirmerar sig ungdomarna i dag av andra orsaker, men kunskaperna om den kristna tron är fortfarande viktigt i konfirmationsundervisningen. Antalet femtonåringar som konfirmerar sig har dock minskat. År 2005 var det bara drygt 36 procent av landets femtonåringar som konfirmerade sig, då det hade varit mer än det dubbla för bara trettio år sedan, det vill säga drygt 80 procent (www.svenskakyrkan.se). Hur ser konfirmandledarna på detta? Hur gör och tänker de i frågan om förståelsen till femtonåringarna om varför de skall konfirmera sig?

Samhället har ju också blivit mer sekulariserat och ungdomarnas livssituation har också ändrats genom åren, de har till exempel fler fritidsintressen att välja mellan nu än vad de hade för 30-40 år sedan. Så för att kunna locka tillbaka ungdomarna till konfirmandundervisningen räcker det inte med att bara ta hänsyn till själva undervisningen i sig utan man måste även ta ungdomarnas livssituation i beaktande. Enligt Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000) så ska konfirmandarbetet utgå från konfirmandernas egna livssituation och då kan det också vara intressant att veta hur mycket detta tas i beaktande i upplägget av undervisningen. Hur tänker pedagogerna i Svenska kyrkan när de lägger upp själva undervisningen och då inte bara själva innehållet utan även vilka grundläggande faktorer de tänker på, som ungdomarnas livssituation, intressen, läroprocesser med mera. Det sjunkande antalet som konfirmerar sig kan ju även bero på saker ur ungdomarnas livssituation och inte bara på själva undervisningens utförande eller innehåll.

Enligt Kyrkans tidning nr 10 (Qvinström, 2007) så har förutsättningarna för att möta dagens tonåringar ändrats radikalt då det finns fler arenor som kämpar för ungdomarnas uppmärksamhet och tid. Samtidigt har kyrkans roll i samhället också börjat ifrågasättas och enligt biskop Hans-Eric Nordin kan det allt lägre antalet konfirmander bero på att barn- och ungdomsarbetet ha blivit lågstatus bland prästerna. Riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete från 1994 håller på att omarbetas för att få fram nya arbetsformer och metoder för konfirmandarbetet för att locka fler ungdomar, men de skall ändå inte vara ett åtgärdsprogram utan mer en vägledning. Dessa nya riktlinjer skall förhoppningsvis komma i kraft hösten 2007.

Förutom att Svenska kyrkan håller på att utveckla riktlinjerna för konfirmandarbetet, så har de lagt fram en rapport som är tänkt att höja kvaliteten på konfirmandarbetet, med fokus på konfirmanderna själva och deras perspektiv, vad de ansåg vara bra och mindre bra. Medan forskarna Larsson och Willander (2006) utgick från konfirmanderna själva så tänker jag utgå från de som har bedrivit undervisningen, de som har bestämt hur den skall se ut, det vill säga konfirmandledarna.

Annars är pedagogik mycket förknippat med skolan, men faktum är att steget mellan kyrka och skola är heller inte speciellt stort då det var kyrkan som stod för skolundervisningen när vi fick allmän skolplikt och har därefter följts åt i många år även när vi fick vår religionsfrihet 1951. Men det har däremot inte gjorts så mycket undersökningar kring pedagogiken i Svenska

kyrkan, då den borde skilja sig en del från den vanliga skolan då det ofta inte är direkta pluggämnen som förmedlas där, utan mer baseras på tro, etik och moral.

Det finns dock många fler utbildningsverksamheter i svenska kyrkan än konfirmationsundervisningen som barnskoletimmar, söndagsskola, miniorer och juniorer, men det skulle ta allt för mycket plats att undersöka allt detta. Att jag har valt just att begränsa mig till konfirmationsundervisningen beror på att konfirmanderna befinner sig i en intressant ålder, just i gränslandet mellan att vara barn och vuxen.

1.1 Syftet

Förutom att konfirmationen innebär att man bekräftar sitt dop och gemenskapen i den kristna läran, så är det också en slags övergångsrit, till att bli vuxen – ”rite de passage”. Det är också ”sista” chansen för kyrkan att få ungdomarna intresserade av Svenska kyrkan och allt vad det innebär. Jag är intresserad av hur kyrkan bemöter ungdomarna i detta övergångsskede men också hur de gör och tänker för att få de fortsatt intresserade. Det jag vill undersöka är vad som ingår i konfirmationsundervisningen, hur detta lärs ut, vad det är för innehåll och hur detta bestäms, målet med undervisningen med mera. Det blir alltså både ur sociokulturell och ur läroplansteoretisk synvinkel, men också ur epistologisk synvinkel.

Min önskan är att undersökningen kan bidra till en större förståelse för ungdomarnas lärosituation, för kyrkans kunskapssyn och pedagogik, som ändå fostrar i nuläget drygt en tredjedel av landets tonåringar, som i slutändan påverkar hela samhället.

Målet är att min undersökning kan användas av de församlingar jag undersöker, samt andra kyrkliga församlingar oavsett trossamfund, men som har med undervisning att göra. De kan från min undersökning ta del av andra ledare och ungdomars åsikter i fråga om lärande och kanske ha nytta av det i sin egen undervisning. Med tanke på att antalet konfirmander har gått stadigt neråt har de nytta av att lära sig mer om kyrkans pedagogik, kunskap- och människosyn för att behålla antalet konfirmander och kanske bryta denna negativa trend.

Samhället har nytta av min undersökning eftersom det ändå är en stor del av Sveriges ungdomar som konfirmeras och därmed påverkar detta hela samhället. Skolan kan ha nytta av min undersökning då de ska dels uppfostra våra barn till sociala individer och att de dels också undervisar i mer abstrakta ämnen.

1.2 Problemformulering

Min huvudfråga är: **Hur ser konfirmandarbetet ut i Svenska kyrkan ur pedagogisk synvinkel?**

Eftersom jag är intresserad av hur Svenska kyrkan bemöter ungdomarna, och hur de får dem intresserade av den kristna tron så vill jag ha svar på dessa frågor:

- Målet med konfirmationen?
- Vad är det för innehåll?
- Hur lärs detta ut?

(Eftersom ett av de övergripande eller indirekta målen med konfirmationen är att säkra återuppväxten av svenska kyrkan så ingår det även frågorna hur de lockar till sig fler ungdomar som vill läsa, varför de tror att antalet konfirmander minskar och hur de gör för att för att få ungdomarna intresserade av den kristna tron).

1.3 Disposition

Denna studie börjar med en inledning där syfte, problemformulering samt dispositionen ingår. I kapitel två berättar jag om Svenska kyrkan, dess utbildningshistoria och konfirmationens historia för att få ett sammanhang till min undersökning. Vidare går jag in på hur konfirmationen är idag, när den sker och vilken kunskapssyn kyrkan har. Därefter följer kapitel tre som tar upp tidigare forskning inom området. Där tar jag upp betydelsen med undervisning i etik och religion, vilka faktorer som gör konfirmanden nöjd och en tidigare forskning kring själva konfirmandundervisningen. I teoridelen, som kommer som kapitel fyra berättar jag om Det sociokulturella perspektivet och vad det har för betydelse för lärandet, hur man tolkar texter och nyttan med läroböcker. Efter det tar jag upp livsfrågepedagogik, etiska problem och fenomenologi, eftersom det är viktiga delar i konfirmandarbetet. Jag avslutar kapitel tre med att ta upp dramapedagogik, rollspel och fördelen med värderingsövningar. I kapitel fem berättar jag om vilket urval jag har gjort, vilka jag intervjuade, hur jag samlade in datan, som jag sedan har reflekterat kritiskt över för att avsluta att berätta om min analys. Därefter följer resultatdelen i kapitel sex, där jag tar upp vad mina intervjupersoner berättade om målet med konfirmationen, motivet, varför antalet konfirmander sjunker och hur de lockar till fler ungdomar till läsning. Därpå går jag in på vilket innehåll konfirmandarbetet har, som till exempel kursplan, litteratur och läger. Vad konfirmanderna själva har för inflytande över innehållet tar jag också upp innan jag börjar berätta om själva undervisningen. Att de sätter individen i centrum, att de har konfirmanddag, att konfirmanderna får redovisa vad de har lärt

sig. Sista kapitlet är det sjunde och där diskuterar jag vad jag har kommit fram till samt ger förslag till vidare forskning. Allra sist kommer källförteckningen.

2 Om Svenska kyrkan

I den här delen kommer jag ta upp lite kort om kyrkans historia, just för att påvisa den starka ställning kyrkan har kulturellt sätt. Jag kommer även att ta upp svenska kyrkans utbildningshistoria just för att påvisa hur starkt de är förknippade med pedagogik och utbildning samt att deras koppling med skolan fortfarande lever kvar, trots att vi har haft religionsfrihet sedan länge. Jag kommer också att ta upp konfirmationens historia, eftersom det är viktigt att förstå vilken ställning den hade förr när man pratar om dagens konfirmation. Vidare fortsätter jag med konfirmationen vad den är idag, vad den innebär för att kunna förstå det fenomen jag undersöker. I vilket skede tonåringen befinner sig i livet då den skall konfirmeras är viktigt att förstå, då det har avgörande betydelse för pedagogiken och innehållet i konfirmationsarbetet.

2.1 Svenska kyrkans utbildningshistoria

Skolan och kyrkans utbildningshistoria har länge gått hand i hand. De första kristna skolorna, som var klosterscholor, uppfördes under 1100-talet och 1200-talet, samtidigt som Sverige delades in i stift och kyrkan började organiseras. Det fanns även en del skolor i städerna för att svara mot köpmännens behov i att kunna räkna och skriva, men bönderna, däremot behövde ingen utbildning, vad de behövde lära sig för att sköta en gård kunde de lära sig hemma. Den katolska kyrkan hade dock vissa utbildningskrav, de tyckte att folket åtminstone skulle kunna trosbekännelsen och vissa böner. Kyrkans egna funktionärer, föräldrar och faddrar stod för utbildningen. Barnens kunskaper kontrollerades sedan vid konfirmationen, som var ett av de sju sakramenten. Då Sverige reformerades 1527 genomgick kyrkan en mängd organisatoriska förändringar och folket fick omskolas ur religiöst avseende (Richardson, 2004). Sveriges första skolplan skrevs in i kyrkoordningen 1571 och i samma veva ingick kyrkan med staten, enligt Sandström (1995) och därmed blev skolan också statlig men ansågs fortfarande som en kyrklig angelägenhet. Under 1600-talet gjordes ett nytt försök att införa en allmän folkundervisning. Kyrkan tvingar folket att delta i gudstjänstlivet vilket innebar att kyrkan fick en allt större kontroll över den enskildes liv. Katekesen användes som ett pedagogiskt redskap (Richardson, 2004). Men det fanns fortfarande ingen ordnad undervisning, även om det var utantillkunskaper i katekesen som gällde när församlingsprästen fick möjlighet att förhöra sina församlingsbor vid konfirmation, gudstjänst och husförhör (Sandström, 1995).

Samhället genomgick stora förändringar under 1700-talet. Fast det gjorde inte skolväsendet, även om en del privata skolor bildades då det statliga hade svårt att anpassa sig efter utbildningsbehovet, eftersom dessa styrdes av kyrkan. I 1840-1841 års riksdag röstades Sveriges första folkskolestadga igenom, vilket innebar att det skulle finnas minst en skola med en utbildad lärare i varje församling. Skolan sekulariserades dock under 1900-talet, vilket innebar att skolan frigjordes från kyrklig ledning och istället kom en överstyrelse för läroverken 1905 och folkskoleöverstyrelse 1912. Successivt flyttades folkskolan över från det kyrkliga ansvaret till de borgerliga kommunerna. Samtidigt förändrades även kristendomsundervisningens mål och innehåll. Istället infördes religionskunskap, som skulle vara saklig och objektiv och därmed blev skolan helt neutral i religiöst avseende (Richardson, 2004).

Att vi fick religionsfrihet i Sverige 1951 innebar inte ett abrupt slut mellan kyrka och samhälle, även om de nu skulle gå skilda vägar. Det var fortfarande självklart att barnen skulle uppfostras i kristendom, eftersom samhället fortfarande var evangelist lutherskt men också för att annars skulle grunden för samhällsmoralen att utplånas, ansåg man. Samtidigt kunde kristendomsundervisningen förklara mycket om hur samhället fungerade (Selander, 1993).

2.2 Konfirmationens historia

Den svenska konfirmationen har sitt ursprung i fornkyrkans doggudstjänst men dess betydelse har inte alltid varit densamma. Från början uppfattades inte dopet som en enstaka händelse, som den görs idag, utan som ett förlopp som pågick i flera år. Förutom själva dophandlingen i vattnet skulle man få sitt namn inskrivet i Livets bok, skulle avvärja sitt gamla liv, undervisas i trosbekännelsen huvudpunkter, bli smörjd med olja, handpåläggning, bön om Anden samt bli upptagen i församlingen. Så småningom samlades alla dessa handlingar till en enda doggudstjänst, som i princip bestod av två delar. Den första delen med själva dophandlingen leddes av presbyterna (församlingsäldsten) och den andra av biskopen. Biskopen stod för upptagandet i församlingen, bönen om Anden och handpåläggningen. När kyrkan hade växt sig så stor, hann inte biskopen med och kunde bara genomföra sin del vid särskilda tillfällen som till sist blev en egen akt – konfirmationen, som i sin tur fick en egen innebörd och status som sakrament (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000).

Efter att kyrkan hade reformerats avskaffades konfirmationen, men återinfördes successivt genom katekesföreläsning som var obligatorisk för att kunna ta sin första nattvard (Richardson, 2004). Undervisningen skedde genom husförhör och katekesundervisning, vilket man kan se i 1686 års kyrkolag, enligt Riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000). Det var tänkt att efter reformationen så skulle gudstjänstlivet formas kring nattvardsfirandet. Nattvarden skulle firas ofta, helst tre till fyra gånger per år. Den som ville ta nattvarden var tvungen att anmäla detta till prästen som kunde pröva troskenskaperna hos dem som tidigare inte hade gått sin första nattvardsgång. Syftet var att de skulle vara väl medvetna om varför de tog nattvarden så att de kunde göra det med verklig längtan. Med tiden ökade också kunskapsnivån (Eckerdahl, 1984).

På 1700-talet infördes det en konfirmationsakt med föregående undervisning, men blev inte inskriven i kyrkohandboken förrän 1811. Förhör och konfirmation skulle hållas samma dag och nattvardsgången nästkommande söndag. Målet med undervisningen skulle inte bara vara en kunskapsinhämtning utan också ett led i den kristna personlighetsutvecklingen (Wallinder, 1990). Fast det kom inte att kallas för konfirmation förrän i 1920 års kyrkoordning (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000). Innan barnet fick läsa för prästen skulle det ha en god läsförmåga och kunna Luthers lilla katekes med förklaringar utantill. Denna undervisning fick hemmen stå för, därefter förhörde prästen barnen och tjänarna i de så kallade husförhören. När folkskolan infördes 1842 kom husförhören endast att innefatta icke konfirmerade personer. Då försvann även samspelet mellan församlingarna och hemmen så skolan fick ta över rollen att undervisa barnen i kristendomskunskapen och kunde därmed betraktas som en förberedelse till konfirmandundervisningen (Wallinder, 1990).

Konfirmationen var inte obligatorisk i sig, men obligatorisk för att få gå nattvarden, som var en förutsättning för socialt accepterade. Den första nattvardsgången markerade en övergång till ett liv på eget ansvar, då föräldrarnas och faddrarnas förpliktelser upphörde (Wallinder, 1990). Fram till 1916 var vissa medborgerliga rättigheter knutna till konfirmationen, vilket av kritiker ledde till ytliga nattvardsgångar. Man tog alltså sin nattvard för att få tillgång till sina medborgerliga rättigheter, utan att egentligen ha en tro. Det räckte inte med att inneha kunskapen för att kunna konfirmera sig, utan det var även viktigt med en personlig tro och att man själv tog ställning för att kunna konfirmeras. Därför infördes det även frågor om sin tro och sina löften i ritualen. På grund av kritiken tog man bort kravet om tron i 1942 års kyrkohandbok och kvar fanns bara kunskapsmotivet, där förhöret tog en dominerande plats. Konfirmanden fick ta sin första nattvard först efter avlagt förhör och trosbekännelse. Först år

1979 fick man börja ta nattvarden redan under lästiden. Konfirmationen skulle nu ses som en evangelisation och göra evangeliet levande för dem som läser. Handpåläggningen och Andens bön återinfördes och i 1986 års kyrkohandbok är de bärande i konfirmationens innebörd och det centrala i konfirmationen är en förböns- och välsignelsehandling på dopets grund. Kunskapen har alltid varit viktig för att genomföra denna övergångsrit, oavsett om det har kallats för konfirmation eller ej, oavsett nattvarden har fått tas eller oavsett konfirmationens innebörd (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000).

2.3 Om dagens konfirmation

Att konfirmera sig handlar om att bekräfta dopet samt visa att man är värdefull och att man har en uppgift att fylla både i sin vardag och i kyrkan. Konfirmationstiden skall handla om livet och vägen in i vuxenvärlden (www.svenskakyrkan.se). Ordet konfirmation kommer från ordet Confirmare som betyder just ”bekräfta, stödja”. I konfirmandarbetet är församlingens uppgift att stödja ungdomarna, som skall bli bekräftade att de är accepterade och sedda. Konfirmandarbetet styrs av de riktlinjer som finns i Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000). Dessa trädde i kraft den 1 juli 1994 men reviderades år 2000 då kyrkan gick ur staten och blev ett eget trossamfund. Riktlinjerna tar upp konfirmandarbetet, ur teologisk, psykologisk och pedagogisk synvinkel. De tar även upp målsättning, historia och formalia. I formalian tar de upp ansvar, vilken utbildning konfirmandledarna skall ha, om hur stora konfirmandgrupperna skall vara samt konfirmandtidens uppläggning, med målsättning, planering och tidsplan.

Enligt riktlinjerna skall konfirmandarbetet skapa goda förutsättningar för inläring, gemenskap och gudstjänst, men församlingen kan sedan själva bestämma hur de vill lägga upp arbetet så länge de håller sig till de mer praktiska reglerna. I dessa ingår det att kyrkoherden skall ha huvudansvaret för konfirmandarbetet i församlingen, även om han själv inte leder någon grupp. Varje församling skall utforma en rimlig och relevant målsättning för konfirmandarbetet, som ska utvärderas varje år, att en kursplan görs för varje konfirmandgrupp, att det pedagogiska arbetet skall det finnas utrymme för andakt, social gemenskap och olika gruppprocesser. Konfirmandarbetet skall vidare pågå minst sex månader och omfatta sextio timmar med sextio minuter var samt att konfirmandarbetet bör innehålla minst fyra lägerdygn. Själva målformuleringen, kursuppläggningsen och metodiken utformas alltså på lokal nivå utifrån ovannämnda riktlinjer. Syftet med konfirmationen är att hjälpa tonåringen i det brytningsskede den befinner sig i, brytningsskedet mellan barndomen och att

vara bli vuxen. Ett brytningsskede som präglas av att sökandet efter frihet, mognad, hållbar livsstil, självständighet och bekräftelse. Utifrån dopet skall ungdomarna få en chans att tyda sitt liv. Svenska kyrkans uppgift är att finnas till för ungdomarna och därför skall den undervisning, gemenskap, aktiviteter och gudstjänst de erbjuder vara utformad på ett sätt som känns meningsfullt för ungdomarna. Varje grupp får högst innehålla femton ungdomar om de inte leds av flera ledare. Storleken på gruppen har betydelse för stämningen, atmosfären, kommunikationen och aktivitetsnivån. Ju mindre en grupp är desto mer vågar individen dela med sig av sina åsikter. Målet med konfirmationen är att konfirmanderna skall tillsammans med andra ungdomar i sin egen ålder diskutera vad kristen tro innebär. De skall också delta i gudstjänster och lära sig det mest centrala i församlingens och den enskildes kristnes liv. I undervisningen får därför konfirmanden ta del av de berättelser och erfarenheter som har byggt upp det västerländska samhället. Enligt Svenska kyrkans hemsida är de bibliska berättelserna och kyrkans 2000-åriga erfarenhet en förutsättning för att förstå mycket av den musik, litteratur och konst som produceras i västvärlden. Men kyrkan vill också hjälpa ungdomarna att orientera sig bättre i den värld vi lever i. Konfirmandarbetet alltså skall präglas av konfirmandens livssituation, vilka kan variera stort från konfirmand till konfirmand. Därför kommer också tyngdpunkten på vad som är angeläget att variera från grupp till grupp, men konfirmandens frågor skall alltid relateras till den kristna trons grunder. Eftersom konfirmandernas livssituationer är föränderliga så måste arbetet hela tiden utvecklas och förändras. För att göra detta krävs fortlöpande utvärderingar samtidigt som målsättningen ständigt måste omprövas inför varje konfirmandperiod. Ungdomarnas livsfrågor är beroende på hur de lever och därför är det viktigt att varje församling samlar in information om konfirmandernas livssituation. Det är först då som det är möjligt, att tillsammans med konfirmanderna, forma de frågor som är angelägna just för dessa konfirmander som de sedan tillsammans kan bearbeta utifrån evangeliet. Det finns dock vissa grundläggande frågor som ungdomarna alltid ställer sig oavsett livssituation såsom vem man är, om man duger, vad man skall göra här i livet. Dessa frågor rymmer också frågor om tron, Gud, döden och meningen med livet (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000).

Målsättningen är att hjälpa konfirmanden att upptäcka, förstå och tillämpa den tro som Svenska kyrkan utgår ifrån, genom att ge konfirmanderna (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000):

- Redskap att tyda sitt liv på dopets grund
- Tillfälle att lyfta fram de frågor de själva bär på

- Erfarenhet av att kristen tro och kyrkan liv handlar om de centrala livsfrågorna
- Erfarenhet av gudstjänstgemenskap och andakt
- Möjlighet att påverkas av och ta ställning till kyrkans budskap
- Hjälpa att uttrycka sin tro och sitt tvivel

Konfirmationen skall vara en chans att fundera över vilka de är och gå in på djupet i de frågor som gör livet värt att leva. Detta skall ske genom diskussioner, samtal och andra aktiviteter. Det handlar både om trosfrågor och grundläggande mänskliga frågor såsom samlevnad och olika etiska problem som alla människor ställs inför. De skall ta ställning i hur de vill leva sitt liv och kyrkan anser sig som sin uppgift att möta ungdomarna i detta stadium i utvecklingen (www.svenskakyrkan.se).

Sen skall varje församling sätta upp sina mål för konfirmandarbetet, som skall relateras till församlingens målsättning i övrigt. Det är även viktigt att inse att varje konfirmand inte kommer nå en personlig tro under sin konfirmandtid, utan den kan komma senare i livet, därför är det viktigt att konfirmandtiden blir så angelägen som möjligt för alla (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000).

2.4 När sker konfirmationen

Enligt Riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000) får man konfirmera sig först när man är femton år, då tonåringen befinner sig i brytningsskedet mellan barndomen och vuxenvärlden, då adolescensen är som intensivast. Under tonåren mognar man både kroppsligt och känslomässigt. Den kroppsliga kallas pubertet och den känslomässiga adolescens, som även kallas för den andra individuationsprocessen. Under den här tiden börjar tonåringen ompröva allt vad barndomen har inneburit för att kunna bli vuxen. De börjar ifrågasätta och revoltera mot föräldrarna och skolan, men också mot tron, vilket är en naturlig del i människans liv. Tonåringen lever nu i en ständig ambivalenskonflikt, mellan att vilja vara vuxen och att fortsätta vara barn. När banden mellan barn och förälder kapas kan ofta en ensamhetskänsla uppstå. Föräldrarna är förvisso fortfarande viktiga vuxna i ungdomarnas liv men det blir allt mer viktigt att komma i kontakt med andra vuxna i vuxenblivandet, för att verka som förebilder när det gäller att ta ansvar för sitt eget liv och i förhållandet till andra. Tonåringen söker sig även nya relationer, till vänner och kärlekar. Samtidigt ställer omvärlden (skola, föräldrar, samhället, kompisar) nya krav på tonåringen, som testar olika roller för att forma sitt vuxna jag. De genomgår flera mognadsprocesser som sker vid olika tidpunkter och börjar och varar olika länge hos olika individer. Detta innebär att konfirmanderna befinner sig

i olika stadier, vilket ledarna måste ta hänsyn till i konfirmandarbetet. Det viktigaste är dock att konfirmanderna själva får pröva att ta ställning, samtidigt att de får stöd i sina val, vilket Svenska kyrkan erbjuder dem. Den avgörande faktorn i livsriktningen, anser Svenska kyrkan är deras kärleksbudskap och människosyn.

2.5 Kyrkans kunskapssyn

Kunskap är något som sätter spår i människans liv, anser Svenska kyrkan, och som hon kan använda sig av för att orientera sig i tillvaron. Det finns olika aspekter på kunskap och i konfirmandarbetet har Svenska kyrkan valt att lägga fram dessa (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000):

- *Den konstruktiva aspekten* – kunskap är inte en avbildning av världen utan ett sätt att göra världen begriplig.
- *Den kontextuella aspekten* – kunskap är beroende av sammanhanget, som utgör den grund mot vilken kunskapen är begriplig.
- *Instrumentella aspekten* – kunskapen har ett värde först när den fungerar som redskap, blir funktionell.

Enligt Svenska kyrkan utvecklas kunskap i ett växelspel mellan målet, sina tidigare kunskapsutgångspunkter och de erfarenheter man gör under resans gång. Men de anser också att det finns olika slags kunskaper: fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet och alla dessa kunskapsformer måste finnas med i konfirmationen eftersom de kompletterar varandra och skapar varandras förutsättningar (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000).

Pedagogiken skall sedan påverkas av ett trefaldigt ansvar:

- *Inför Kristus* – konfirmandarbetet skall vara präglad av tron på Kristus, att mötet med konfirmanden skall vara inspirerat av Kristi kärlek.
- *Gentemot en enskild konfirmand* – arbetet måste utgå från konfirmandens villkor och förutsättningar. För att det skall vara meningsfullt så måste man utgå från konfirmanden, som har rätt att bli bemött med respekt, bli tagen på allvar och kunna formulera sina frågor om livet och tron.
- *Gentemot församlingen* – konfirmanderna tillhör församlingen, inte den enskilde prästen, vilket innebär att församlingen måste få god inblick i vad konfirmandarbetet

innebär och hur det bedrivs. Detta för att alla skall kunna se att arbetet bedrivs i enlighet med fastställda mål.

Strukturen för konfirmandarbetet skall utformas så att det skapar goda förutsättningar för inläring, gemenskap och gudstjänst. Ur pedagogisk synvinkel anser Svenska kyrkan att det mest ideala arbetssättet är att arbeta i arbetslag, när man arbetar med konfirmander, eftersom en samlad kompetens kan tas tillvara. I arbetslaget bör det vara representanter för olika åldrar, kön, anställda samt lekmän och på så sätt får konfirmanden fler förebilder (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000). I många församlingar får prästen hjälp av en församlingspedagog. Prästen skulle kunna ensam ansvara för konfirmandarbetet, vilket en församlingspedagog inte skulle kunna göra. Det beror på att prästen är den enda som har mandat att lära ut den kristna tron. Församlingspedagogen kan bara delta i det arbete som rör den allmänpedagogiska biten, och kan därför inte undervisa i trosfrågor på det sätt som man kan konfirmera ungdomar på. Att församlingspedagogen och prästen samarbetar beror på att församlingarna tycker att helheten blir bättre med deras olika kompetens (E-brev från kyrkokansliet 070307).

Den grundläggande undervisningsmetoden är samtalet och dialogen, men Svenska kyrkan anser att det också behövs inslag av drama, bild, färg, form, värderingsövningar, film och musik för att komma bakom orden och även kunna ge plats åt känslor i inläringen, vilket i sin tur ger större förståelse för andra människor samt ge en hjälp till att kunna relatera den kristna tron till sitt eget liv. Även gudstjänst och andakt skall ses i ett pedagogiskt sammanhang, då det här finns möjlighet till upplevelse, undervisning och egen gestaltning (Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, 2000).

3. Tidigare forskning

Här börjar jag ta upp en rapport om betydelsen med undervisning i religion och etik, skriven av Askarova från Ryssland, som berättar hennes syn på religionsundervisning. Syftet med denna är att hon kommer från ett land där religion inte är tradition, eftersom religionen var förbjuden under kommunismen, så hon ser med mer ”vakna” ögon om varför hon tycker att den kristna tron och etiken skall läras ut. Vi som har levt i kristendomen kanske tar för mycket för självklart. I rapporten ingår det bland annat vilket förhållningssätt läraren skall ha. I konfirmandarbetet arbetas det mycket med livsfrågor. Christina Osbeck har skrivit en avhandling om livsfrågor i skolan. Eftersom skolan är en annan arena än kyrkan så kan det vara intressant att jämföra de båda arenorna åt. Osbeck kom bland annat fram till att skolan har en del brister i undervisningen om livsfrågor. Det kan vara intressant att se om kyrkan har de samma. Den tredje rapporten som jag tar upp är en som talar om hur konfirmanderna själva anser vara bra konfirmandundervisning, och i det ingår engagemang och upplevelser, motivet till konfirmation, tidigare erfarenhet av kyrkans verksamhet samt viktig kunskap. Den andra forskningen handlar om själva konfirmandundervisningen, hur den har gått från tradition till förnyelse mellan åren 1942 och 1985.

3.1 Betydelsen med undervisning i religion och etik

Askarova (2007) anser att det behövs religionsundervisning för att motverka den andliga och samhällseliga nedgång som hon har tycks skönja i Ryssland, där religionen har varit förbjuden under en lång tid. Med religionens praktiska och effektiva moral och deras väl etablerade moralnormer så kan denna negativa trend vändas, tror hon. Religion och etik har nämligen flera funktioner i en undervisande och uppfostrande process som läraren skall ta hänsyn till:

- *Uppfostran* – att fostras till en god människa som kan interagera i samhället.
- *Livsfrågor* – ungdomarna skall skapa en mening med Guds existens, om liv och död, evigt liv med mera. Syftet är att uppleva det andliga och bringa harmoni till deras syn på världen med inflytande av religionen. Ungdomen skall också förstå sina egna handlingar för att kunna finna rätt väg till godhet, kärlek och rättvisa. De ska med andra ord få en moralisk grund att stå på för att kunna fungera i samhället.
- *Kommunikativ funktion* – att skapa de nödvändiga pedagogiska förhållanden.

- *Värdeorienterad funktion* – att ungdomen skall få den nödvändiga kunskap som hjälper dem att orientera sig bland värden och mening i världen, att skapa en positiv attityd.
- *Normrelaterad funktion* – läraren skall uppmuntra beteende att behålla de religionens grundläggande normer.
- *Kognitiv funktion* – läraren skall också skapa intresse, utveckla ungdomens intellektuell med olika teologiska koncept, teorier och system.
- *Hedonistisk funktion* – ungdomen skall även finna nöje och tillfredsställelse i detta och väcka sina emotionella känslor.

Det gäller även att undervisningen är anpassad till individen, att använda metoder, teknik och former som ligger i nivå med vad ungdomarna är intresserade av. Läraren får inte påtvinga ungdomen religionen utan det skall vara frivilligt att tro. Vidare måste läraren också tänka på att göra ungdomen medveten om vilken etik och vilka lagar vi har i samhället, vara tolerant mot andra livsåskådningar än den kristna, att vara tydlig i sin undervisning samt att försöka vidga gränserna till ungdomens förståelse. Hur man lyckas med denna andliga och moraliska utveckling beror helt och hållet på hur man undervisar. Askarova (2007) anser dock att de i Ryssland ännu inte har utvecklat en tillfredsställande metod i hur man undervisar i religion och etik, hon anser svårigheterna emedan lärarna är uppvuxna med ateism. Men de har dock provat olika metoder såsom vanlig katederundervisning, debatter och diskussioner, läsa tidningar, para ihop bilder till bibelberättelser, se film med mera. De har även besökt olika kyrkor. För att hjälpa ungdomen med den rätta moralen, finna sig själv och syftet i livet så anser hon att det är viktigt att ungdomarna förstår de tio budorden. I undervisningen är det då viktigt att hitta exempel från ungdomarnas liv.

Hon anser alltså att med en undervisning i den kristna tron och etik för 13-19 åringar så kan man hjälpa dem med att hitta de eviga frågorna om liv och död, det goda och det onda och meningen med livet. Ungdomarna får på så sätt en annan världsbild och förhoppningsvis hitta en plats i livet.

3.2 Livsförståelse

Enligt Osbeck (2006) är livsförståelse en förståelse av hur livet fungerar, vad som ger livet värde och mening. Hon säger att religionskunskap är ett sätt att lära sig om livet även om det är indirekt. Men ämnet har möjligheter att utveckla ungdomens livssyn så den blir mer nyanserad och rikare. Hon menar att livsförståelse behövs för att vi ska kunna förstå det

sammanhang och de relationer som vi befinner oss i. Livsförståelse är också något som varierar i tid och rum. Ett sätt att mer effektivt kunna reflektera över livssituationen är med en ökad kunskap om tradition och med ett mer rikare och nyanserat språk. I Osbecks avhandling *Kränkningens livsförståelse* (2006) har syftet varit att beskriva hur ungdomar lär sig och konstruerar livsförståelse i skolan. Hon ville bland annat se vilken betydelse relationer har för konstruktionen av livsförståelse, hur religionskunskap kan bidra till ungas livsförståelse och hur livsförståelsens aktuella karaktär kan se ut. Hon kom fram till att relationer har central betydelse för livsförståelse, för vad som ger värde och mening. Att barn och ungdomar tycker att relationer är livsviktiga och utgör mening till livet. En övergripande tanke i skolans kursplan om religionskunskap är att ämnet bör hjälpa ungdomarna att utveckla sitt tänkande och sin förmåga att reflektera. Genom att lära sig om skilda traditioner så kan de effektivare tolka sin förståelse för livet. Vi förstår världen genom att tolka, förhandla och bestämma och på så sätt konstrueras en livsförståelse. Förståelsen uppstår när den enskilde kan relatera det den lär sig på sitt eget liv. Men det finns problem med att lära sig om livsfrågor i skolan anser Osbeck (2006) eftersom skolan är en storskalig verksamhet samt där det gäller att prestera bra för att få bra betyg och det finns då risk för att livsfrågorna blir schablonmässiga och prestationsinriktade. Det finns risk för att ungdomen mer lär sig ämnet än reflekterar över vem han eller hon är, att eleven mer anpassar sig efter vad läraren kräver för att få bra betyg. Osbecks förslag till att motverka schablonmässiga relationer är att skapa mindre enheter med färre elever och fler lärare så att det blev lättare för varje individ att göra sin röst hörd samt kunna våga vara sig själv. Botemedlet mot det prestationsinriktade lärandet anser hon kunna vara att undervisningen blir betygsfri.

3.3 Vägen till nöjda konfirmander

Larsson och Willander har i sin rapport – *Vägen till nöjda konfirmander* (2006) undersökt konfirmandundervisningens kvalitet sett ur konfirmandernas perspektiv. Anledningen till undersökningen är det låga antal som konfirmerar sig och de tycker därför att det är angeläget för Svenska kyrkan att de lyssnar på vad ungdomarna tycker är bra och mindre bra för att på så sätt kunna lära sig inför mötet med nya konfirmander. De har därför gjort en omfattande enkätundersökning där nära 7 000 konfirmander svarade från elva av Sveriges tretton stift. Det var 10 600 konfirmander som hade blivit tillfrågade, det vill säga att det var cirka 66 procent som svarade. De fick svara på 93 frågor under 8 olika rubriker. Undersökningen pågick mellan mars och augusti 2006 och grupperna som deltog har valt ut av konfirmandkonsulenterna i varje stift. De flesta av grupperna tillhör församlingar eller

pastorat som har visat stort intresse för att utveckla sin konfirmationsverksamhet. Fördelen med detta är att dessa församlingar och pastorat också kommer vara intresserade av att ta till sig undersökningens resultat och fundera vidare på vad man kan göra för att fortsätta utveckla kvaliteten på konfirmandarbetet. Nackdelen är att det inte utgör en riktigt representativ bild av Svenska kyrkan i stort och detta tydliggörs genom att de pastorat och församlingar som deltagit i undersökningen har en något högre andel medlemmar, vigslar och dop än de som inte har varit med i undersökningen. Hösten 2007 kommer eventuellt nya riktlinjer till konfirmandarbete att klubbas igenom. I dessa poängteras det att konfirmationen skall upplevas som meningsfull av ungdomarna och att det skall vara en tjänst åt dem. Därför tycker Larsson och Willander (2006) att det är viktigt med konfirmandernas egna perspektiv som sätts i centrum, som då har varit undersökningens röda tråd. De har inte definierat kvalitet ur något förutbestämd definition, utan av konfirmandernas egna syn på detta genom att ta reda på vad som samvarierar med det som de är nöjda med under sin konfirmandtid.

Det Larsson och Willander (2006) kom fram till var att ju nöjdare konfirmanden var desto högre grad instämde han eller hon med följande påståenden:

1. Konfirmandtiden har gett mig ny kunskap
2. Jag har fått ökat självförtroende tack vare konfirmandtiden
3. Som konfirmand har jag upplevt positiva saker som man inte kan uppleva någon annanstans
4. Förväntningarna motsvarades
5. Jag skulle tänka mig att bli konfirmandledare
6. Det är viktigt för mig att vara medlem i kyrkan

Det vill säga att flertalet av konfirmanderna anser att konfirmandtiden har gett dem en ny kunskap vilket de då uppskattar. De tycker också att de har fått ökat självförtroende, att de har upplevt positiva saker som inte kan upplevas någon annanstans samt att deras förväntningar motsvarades. Willander och Larsson (2006) anser att dessa frågor ger en hint om vad Svenska kyrkan kan prioritera i jakten på ett ökat antal som konfirmerar sig. Och ställer sig frågan hur Svenska kyrkan kan arbeta vidare med dessa frågor och skapa ett ännu bättre möte med framtida konfirmander utifrån dem?

Undersökningen visade att generellt sett så är konfirmanderna nöjda med sin konfirmandundervisning. Den visade också att konfirmanderna är intresserade av att ta del av kyrkliga handlingar.

* Motiv till engagemang i kyrkan

Willander och Larsson (2006) såg att det fanns ett samband mellan motiven att engagera sig i kyrkan med de motiv som ungdomar mer generellt anger som anledning till att delta i en viss fritidsverksamhet, det vill säga att fritidsaktiviteten skall vara rolig, få lära sig nya saker och få umgås med likasinnade. De ungdomar som väljer kyrkliga aktiviteter gör det för att det verkade kul, att de ville träffa nya människor men också för att de ser en nyttoaspekt i att delta, att det skulle vara något viktigare att delta i kyrkliga aktiviteter än någon annan fritidsverksamhet. De hänvisar till en rapport av Lövheim och Sjöborg och menar att konfirmandtiden är en viktig väg in i kyrkan, särskilt för de som före konfirmationen har en svag relation till kyrkan.

* Motiv till konfirmation

En annan viktig fråga som Willander och Larsson (2006) tog upp var varför ungdomarna konfirmerade sig. Den främsta anledningen hos killarna var att de ville få presenter, ca 55 procent. Hos tjejerna var den främsta anledningen att det kändes bra för mig att göra det, med 58 procent. Andra starka anledningar hos båda könen var: De flesta i min familj är konfirmerade, Jag hade hört av andra att det var bra och de flesta kompisar skulle konfirmeras. De som kommer lägre ner bland anledningarna är: Jag ville veta mer om kristen tro, mamma och pappa ville det, för att prata om livet, döden och Gud, jag ville veta mer om olika religioner. I tidigare undersökningar har konfirmandens motiv delats in i tre olika sorter – sociala, traditionella samt religiösa. Bland de sociala motiven finns vad kompisarna tycker, tänker och gör, de traditionella om familjens traditioner och föräldrarnas åsikter och de religiösa motiven handlar om att lära sig mer om kristen tro och om att vilja prata om livet, döden och Gud. I Willander och Larssons (2006) undersökning fanns det även andra motiv såsom viljan att få presenter, viljan att lära sig om andra religioner samt känslan av att det var något bra att göra. I undersökningen visade det sig att dessa nya motiv var de starkaste följt av de traditionella och sociala. De religiösa motiven var inte så starka.

* Tidigare erfarenhet av kyrkans verksamhet

De tror också att det ligger ett samband mellan att vara konfirmand och tidigare erfarenhet av kyrkans verksamhet. Ungefär 40 procent av konfirmandernas föräldrar brukar gå i kyrkan fem gånger eller mer på ett år. Cirka 60 procent av flickorna har varit med i någon kyrklig verksamhet före konfirmationen, och ungefär 40 procent av killarna. Ungefär 40 procent av både pojkarna och flickorna anser att det finns ett samarbete mellan kyrkan och skolan, nästan lika många vet inte om det finns ett samarbete eller ej. Majoriteten av ungdomarna tror inte att

de kommer delta i gudstjänster så ofta efter sin konfirmandtid, cirka 70 procent av dem tror att de kommer gå mindre än en gång per år, och bara cirka 10 procent tror att de kommer att gå fem gånger eller oftare i kyrkan. Men samtidigt anser sig 60 procent av ungdomarna att de är kristna.

* Viktig kunskap

I de kommande riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete poängteras det att konfirmationen skall vara en tjänst till konfirmanderna och beröra de livsfrågor som är viktiga för ungdomarna som deltar. Därför ställde Willander och Larsson (2006) frågor om vad ungdomarna ansåg vara viktigt att lära sig och hur mycket de tyckte att dessa ämnen togs upp. Resultatet visar att flickorna tycker det är viktigast att lära sig om jämställdhet mellan könen samt vänskap och relationer. Pojkarna vill också lära sig om vänskap och relationer men de är mest intresserade av att tala om kärlek och sex. Både flickorna och pojkarna tyckte att det togs upp lagom mycket om vänskap och relation.

De mest betydelsefulla frågorna för konfirmanderna är som nämnts:

- Konfirmandtiden har gett mig ny kunskap
- Jag har fått ökat självförtroende tack vare konfirmationen
- Som konfirmand har jag upplevt positiva saker som man inte kan uppleva någon annanstans.

Nästan 70 procent av alla konfirmanderna tyckte också att de har fått ny kunskap genom konfirmandtiden. En tredjedel av konfirmanderna tyckte att de har fått ökat självförtroende och cirka 40 procent anser att de har upplevt positiva saker som de inte skulle ha upplevt någon annanstans. Skillnaden mellan pojkarnas och flickornas åsikter är mycket små.

Frågor som annars rörde hur nöjda konfirmanderna är med sin konfirmandtid var: ”Jag har tyckt om att vara konfirmand”, ”Jag vill rekommendera kompisar att konfirmeras” och ”Jag tycker att jag togs på allvar under konfirmandtiden”. Dessa fick ett högt medelpoäng, medan frågor som: Jag har haft dålig kontakt med konfirmandläraren, Vi konfirmander ha fått möjlighet att påverka undervisningens innehåll, Vi konfirmander har fått möjlighet att påverka gudstjänsternas innehåll, har fått lägre medelpoäng.

3.4 Tidigare forskning om konfirmandundervisning

Det finns inte många undersökningar som behandlar pedagogiken i Svenska kyrkan, vilket Birgitta Wallinder (1990) erfor då hon gjorde sin doktorsavhandling om konfirmationsundervisning som hon lade fram vid Uppsala Universitet 1990. Hon fann ingen undersökning som hade beskrivit konfirmandundervisningen i Svenska kyrkan med utgångspunkt i den allmänpedagogiska utvecklingen. Det kan dock ha ett sådant intresse, anser hon, eftersom många ungdomar konfirmeras, vilket berör samhället i stort och för att det har många beröringspunkter med det allmänna skolväsendet. Hennes avhandling handlar därför om Tradition och förnyelse i Svenska kyrkans konfirmandundervisning, samt om hur läroplansutvecklingen har sett ut mellan 1942 och 1985. För att nå fram till sitt resultat har hon studerat läroplaner, intervjuat läroplansförfattare, läst kyrkliga tidskrifter, konfirmandläroböcker med mera. Det Wallinder (1990) har visat i sin avhandling är att traditionsinriktade idéer har fått ge vika för förnyelse i konfirmationsundervisningen. Detta kan man bland annat se på de termer som har använts för samma företeelse, där konfirmationsundervisning har bytts ut till konfirmandundervisning. Den förra termen antyder att undervisningen inriktar sig på den kommande konfirmationen och var den dominerande beteckningen fram till 1950-talet. Konfirmandundervisning tyder mer på en inriktning mot konfirmandens behov och användes tillsammans med konfirmationsundervisningen fram till 1970-talet. Därefter blev konfirmandundervisning det dominerande uttrycket samtidigt som termen konfirmandarbete börjar bli vanlig. Wallinder (1990) har också visat att sambandet mellan skolans och kyrkans pedagogiska utveckling har förändrats sedan kyrkans tidigare dominerade inflytande på skolan har försvunnit. Konfirmandundervisningen har påverkats av skolans pedagogiska utveckling sedan 1940-talet och inflytandet har bara ökat därefter under decennierna, då konfirmandundervisningen antingen direkt eller indirekt tagit intryck av olika reformpedagoger genom skolan. Hon ser också en tendens att konfirmandcentreringen kommer att stå sig även i framtiden, att intresset koncentreras kring det som sker under läsningen och inte det som sker efteråt. Hon förutspår att även nästkommande riktlinjer är ännu mer tydligare och kommer att ställa konfirmanderna och deras livsfrågor i centrum. Det kommer naturligtvis också bero på vilka läroböcker de får tillgång till. Hon tror också att de traditionella kunskaperna från bibeln och katekesen får ge vika för den unga människans behov av kunskap om sig själv och sin situation i samhället, för denna kunskap avser också en djupare insikt i de existentiella frågorna. Utvecklingen inom konfirmationsundervisningen har

alltså gått från ren kunskapsinhämtning, ”kopieringskunskap”, till en mer personlig utveckling och tendensen är att den kommer att fortgå åt det hållet.

4. Teoridel

Här tar jag upp teorier om det sociokulturella perspektivet såsom Vygotskij och Säljö ser på det, eftersom perspektivet passar väl in på konfirmandundervisningen. Här tar jag även upp teorier om texttolkning, eftersom att tolka bibelns texter är en viktig del i arbetet samt om hur Säljö ser på läroböcker då det inte är alla konfirmandgrupper som väljer ha en sådan litteratur i sin undervisning. Jag tar även upp olika teorier i hur man undervisar i livsfrågor, där etiska problem och fenomenologi ingår, samt drama eftersom det är viktiga delar i konfirmandundervisningen. De arbetar mycket med värderingsövningar och rollspel i dramaundervisningen.

4.1 Det sociokulturella perspektivet

4.1.1 Om lärande ur ett sociokulturellt perspektiv

Det som utmärker människan, enligt Säljö (2003) är att hon är läraktig. Lärandet är dock ingen enhetlig företeelse utan kan äga rum både individuellt och kollektivt. Människan är en kulturvarelse som samverkar med andra, det räcker alltså inte att bara ta hänsyn till mentala och biologiska faktorer i vårt lärande utan vi måste även tänka på den sociokulturella verklighet vi lever i. Hur vi lär och utvecklas är naturligtvis kopplad till hur vi tänker och agerar, men också hur vi samverkar med andra. Vygotskij ansåg också att barnet lär och utvecklas i samspelet med omgivningen som en del av en kollektiv och kulturell gemenskap. Han poängterade betydelsen av ett socialt skapande inlärningsvillkor. Tillsammans med andra, mer kompetenta, kan barnet prestera mer än vad det skulle ha gjort på egen hand. Genom samspel med andra så styrs barnet mot högre nivåer i sin utveckling, vilket sker genom lärande. Det är alltså lärandet som styr utvecklingen (Bråten, Thurmann-Moe, 1998).

Enligt Säljö (2003) utgår man i ett sociokulturellt perspektiv på lärandet från hur individer och grupper tillsammans utnyttjar fysiska och kognitiva resurser, med fokus på just samspelet. Enligt det sociokulturella perspektivet är människan en biologisk varelse med sina begränsningar, men utgår från den utveckling som ligger utanför oss själva, det vill säga samhället med alla instanser och allt vad det innebär. För att förstå vår omvärld och kunna agera i den behöver vi både fysiska och språkliga redskap. Vygotskij var mycket intresserad av just förhållandet mellan språk och tanke. Han ansåg att mötet mellan dessa båda var ett viktigt led i barnets kulturella utveckling. Individen utvecklar sitt tänkande i förhållande till andras begreppsvärld. På så sätt kan barnets egna begreppsvärld ses som en social

konstruktion, eftersom den påverkas av andra. Tänkandet är beroende av ett möte mellan upplevelse och kunskap om livets konkreta sammanhang på den ena sidan och det abstrakta och teoretiska kunskapen på den andra sidan (Bråten, 1998).

Sådana kunskaper har alltså då inte sitt ursprung i hjärnan som en biologisk företeelse utan det är snarare samhällets samlade kunskaper vi har tillgång till, tror Säljö (2003). Men vi måste ändå använda vår hjärna för att kunna ta till oss kunskapen som vi skapar i interaktion med andra för att kunna göra bruk av den. Kommunikation och interaktion mellan människor är avgörande för att sociokulturella resurser skapas och förs vidare, vilket är grundtanken i ett sociokulturellt perspektiv. Vårt sätt att tänka, prata och hur vi uppfattar verkligheten är formade efter sociala och kulturella erfarenheter. Vi skapar vår egen omvärld så vi anpassar oss inte bara efter förutsättningar som finns. Den kommunikativa processen är därför central i det sociokulturella perspektivet så att människan kan fortsätta att utvecklas. Men vi kan inte låta bli att lära oss, frågan är snarare vad är det vi lär oss i olika situationer? Vi blir delaktiga i kunskaper och färdigheter genom kommunikationen och när vi följer dessa spelregler så bildar vi mening för det vi uppfattar som relevant och blir därmed situerat i sociala kontexter. Samtidigt som vi kan hantera situationer med hjälp av rutiner så kan vi även gå utanför det invanda, på så sätt blir vårt handlande både kontinuerligt och varierat. Våra handlingar är anpassade efter situationen i sociala sammanhang. Vi handlar med utgångspunkt av våra egna kunskaper och erfarenheter och vad vi mer eller mindre medvetet uppfattar vad omgivningen kräver av oss. Samma fråga förväntas inte få samma svar i olika situationer. Därför måste man vara medveten om att en viss kunskap är relevant i en viss situation. Handlingar och kunskaper måste relateras till det sammanhang och den verksamhet där de används. Man definierar hur man skall bete sig utifrån den situationen man befinner sig i. Om jag till exempel slår ner någon med knytnävarna är sannolikheten ganska stor att jag blir bestraffad för det i domstol, så länge jag inte slog ner någon i en boxningsring. Att socialiseras innebär inte att man skall lära sig en uppsättning regler och sedan följa dem till punkt och pricka utan man måste även skaffa sig en insikt när och var dessa regler skall tillämpas (Säljö, 2003).

Kommunikationen är alltså viktig i den lärande processen, därför skall undervisningen inte ske som en envägskommunikation anser Vygotskij, utan ungdomen är ju också aktiv i den pedagogiska processen. Undervisningen ska vara mer som ett samarbete där eleven bidrar med sina egna förutsättningar på sina egna premisser. Lärarens uppgift blir att leda ungdomen rätt, för att kunna främja dess utveckling. För att kunna göra det måste läraren bli bekant med ungdomens individuella psykologi, att kan känner den sociala dynamik som utmärker den

miljön eleven vistas i. Läraren måste givetvis också kunna pedagogiska verktygsmedel för att föra barnet framåt (Bråten, 1998). För all uppfostran är av social karaktär anser Vygotskij (1999), vare sig man vill det eller ej. Han anser att man kan bara uppfostra sig självt, genom att förändra sina medfödda reaktioner via egen erfarenhet. Det betyder strängt taget att man inte kan uppfostra någon annan. Uppfostran måste därför organiseras så att eleven uppfostrar sig själv. Den kunskap som inte har förvärvats genom egen erfarenhet är ingen kunskap. Eleven måste även reagera för att kunna lära sig, så att uppfostra innebär framför allt att fastställa nya reaktioner eller beteendeformer. Men trots att det läggs så stor vikt vid elevens egen erfarenhet så innebär det inte att läraren är betydelselös. Den sociala miljön har ju också en väldigt stor betydelse för lärandet och läraren ska se till att den är bra och att den samverkar med eleven. Läraren har därmed stor inflytande på eleven. Läraren är både en del och organisatör av den sociala uppfostringsmiljön. Uppfostringsprocessen kan med andra ord formuleras:

”Uppfostran förverkligas genom elevens egen erfarenhet, som helt och hållet bestäms av miljön, och lärarens roll reduceras till att reglera och organisera miljön.” (Bråten, 1998, s 22)

Miljön kan ändras och kombineras på olika sätt och på så sätt skapa ständigt nya sociala miljöformer och därför har läraren också en aktiv del i uppfostringsprocessen. Att ändra miljön så att den motsvarar den uppgift eleverna skall göra. Uppfostringsprocessen blir därmed trefaldigt aktiv – en aktiv elev, en aktiv lärare och en aktiv miljö. Om läraren skulle pumpa i eleverna kunskap, kan han lika gärna ersättas med en bok (Bråten, 1998).

4.1.2 Texttolkning

Förr i tiden var det status att kunna långa textstycken utantill, det är det knappast i dag. Nu är villkoren annorlunda och vi måste även kunna tolka det vi läser, bli förtrogna med de regler som finns när vi tolkar en viss text, hermeneutiken, anser Säljö (2003). Betydelsen finns inte enbart i själva texten utan den är även beroende av den bakgrundskunskap och den kännedom som finns om det sammanhang som budskapet har producerats i. För att förstå ett bibelcitat måste vi ha en viss insikt i hur liknelser och metaforer fungerar i religiösa sammanhang. Det räcker alltså inte att bara kunna förstå språket, utan man måste även känna till sitt lands samhälle och traditioner samt kulturella företeelser. När vi samtalar har vi mer än bara orden att gå på när vi försöker förstå den andra. Vi har även de icke-verbala signalerna, som ögonkontakt, kroppsspråk, gester men även tonfall. Dessutom kan vi fråga den andre när vi inte förstår. Detta är inte lika lätt när man läser en text, utan man är helt utlämnad till sina

egna tolkningar. Interaktionen saknas. Därför måste texten vara tydligare och den som läser måste socialiseras till att kunna tolka dess budskap.

4.1.3 Läroböcker

Läroboken tillhör en egen genre som är relevant för hur man ger och tar mening i formaliserad undervisning. I läroboken finns tillrättalagt material för en tänkt läsare vilken anpassas i enlighet med en viss föreställning om vad lärande är. Denna anpassning innebär oftast att helheter styckas upp i bitar. Läroboken kan enligt Säljö (2003) ses som en textgenre som bygger på institutionaliserade antaganden om vad som utmärker lärande och som skapas i en sådan miljö med lärande som överordnad målsättning. Det är i sig en produkt av denna miljö, men skapar även villkor för lärande. Således finns det ett ömsesidigt beroende mellan läroboken som texttyp och institutionella definitioner av lärande. Det finns även en koppling till hur undervisning utförs och hur kunskap värderas.

4.2 Att undervisa i livsfrågor

4.2.1 Livsfrågepedagogik

Enligt Selander (1993) tolkas livsfrågepedagogik som ett studium av vilka principer som skall gälla när man lär ut livsfrågor. En livsfråga är något som kan knyta an till ungdomens eget liv och som ligger nära deras egen erfarenhet. Läraren kan alltså ta upp frågor och händelser som berör ungdomen och sätta in dem i ett religiöst och etiskt sammanhang. Exempel på livsfrågor kan vara: död, liv, ansvar, skuld, lidande, medmänsklighet eller rädsla. De handlar om grundläggande villkor och fyller ett behov av att bearbeta och formulera upplevelser i både förhållande till sig själv och till andra. Utveckling hos ungdomar sker inifrån och utåt, det utgår från sig själva när de orienterar sig allt djupare i sin omgivning. De upplever, formulerar, utvecklar, omprövar, reviderar och omprövar sin ståndpunkt. Och då för att kunna hjälpa ungdomen i sin personlighetsutveckling är det viktigt att veta hur ungdomarna värderar och omvärderar.

Olivestam (2006) menar att man kan ha tre olika perspektiv när man undervisar i religion. Det ena är *livsfrågeperspektivet*. Syftet med detta perspektiv är att man kan bidra med innehåll som ungdomarna efterfrågar i sin process att förstå, finna eller uppfinna mening i eller med livet. Religion och livsåskådning kan uppfattas som något privat och därmed främja individens personliga utveckling och skapa krisberedskap. I religionsundervisning kan ungdomarnas sökande efter livsmönster eller en personlig livsåskådning möta de redan

etablerade livsåskådningar. I ett *livstolkningsperspektiv* är det centrala individens förmåga att relatera till sin omgivning. Utgångspunkten här är inte studiet av religioner utan de livstolkningar som förekommer inom religioner och som är relaterad till samhällskontexten. Det tredje perspektivet är det *socioreligiösa perspektivet*, vilket innebär att individens föreställningar och tankar om världen utvecklas i ett socialt samspel, att religionens föreställningsvärld relateras till det omgivande samhället. För undervisningen i religiösa frågor innebär det att man lär känna religionens upplevelseinnehåll och kult utifrån rådande samhällsmönster. Detta innebär att eleverna tillsammans med läraren söker förstå och uppleva vad det innebär att tillhöra en viss religion genom iakttagelser och erfarenheter. Den socioreligiösa miljön måste därför stå i centrum för lärandet, med utgångspunkt från individens närmiljö. Lärandet blir härmed autentiskt och situerat, till skillnad från den mer vanliga instrumentella lärandet med bokstudier och faktaförmedling i centrum. I det socioreligiösa lärandet är det dock inte den enskilde individen som står i centrum utan sammanhanget.

Selander (1993) anser att i religionsundervisning är korrelationsdidaktiken viktig, eftersom det är lätt att tala förbi varandra i ämnen som inte har några egentliga svar. Det är viktigt att tala samma språk och det är också vad som menas med korrelationsdidaktik. När ungdomar undervisas i texter om Gud så tjänar det inget syfte om inte ungdomarna förstår vad begreppet Gud står för. Alltså så måste man ha ett språk där båda föreställningsvärldarna kan mötas och att alla förstår varandra. Religion är ofta rik på handlingar och symboler, som tjänar olika syften. En av svårigheten att undervisa i religion är just symbolspråket, att försöka få ungdomarna att förstå de olika symbolerna som är viktiga i vår kristna tradition. Därför är det också viktigt att lära ungdomarna de grundläggande symbolerna, vilket man kan kalla för en symboldidaktik. Ungdomarna ska lära sig vilka symboler det finns men också deras innebörd. Bibeln är full av symboler, som vatten, bröd, kors, träd med flera.

4.2.2 Etiska problem

Enligt Selander (1993) kan ett etiskt problem definieras som ett problem om hur vi skall handla i frågor om rör samrörelse med andra. En viktig förutsättning för att kunna arbeta med etiska problem med ungdomar är att man bör känna till så mycket som möjligt om deras egna tankar och frågeställningar. Det gäller att utgå från de problem som är aktuella för målgruppen. Men det gäller även att skapa en miljö som inspirerar och engagerar att behandla de etiska problemen på. Att tillsammans med ungdomarna resonera, tänka efter, hitta olika lösningar, söka efter vilka motiv det finns och hur det förhåller sig till min egen

grundinställning. Ett etiskt problem innehåller fakta, värderingar och val av handlingsalternativ.

4.2.3 Fenomenologi

Selander (1993) ser religionskunskap starkt förknippat med fenomenologin eftersom det centrala i religionskunskapen och i fenomenologin är människan. I ett fenomenologiskt arbetssätt så måste man söka upp människan i den situation hon befinner sig i. Det är först när man möter dem i deras totalsammanhang man kan förstå varför de gör som de gör. Fenomenologin hjälper oss att se religion och livsåskådning i ett helhetssammanhang, men är också nära kopplat till våra egna upplevelser och personlighetsutveckling. Det utmärkande för det fenomenologiska tänkandet, enligt Bjurwill (1995) är komma bakom begrepp såsom intuition, abstraktion, reflektion med flera. Det är med dessa begrepp som man kommer till verklig insikt om fenomenen. Ett fenomen är något som tanken tar fasta på, något som den startar vid och något som den slutar i. Vad som finns däremellan är, enligt fenomenologin, en filosofisk reflektion och som ger anvisningar om hur den skall genomföras. Tanken ser alltså människan i en viss situation, som den sedan reflekterar över för att kunna förstå vad som händer. Tankegången är således målet, vägen och resultatet. Först har man ett mål man vill uppnå, för att uppnå målet behöver man en metod eller ett sätt och därefter får man ett resultat. Det gäller att se världen utan förutfattade meningar och sen sätta samman våra intryck till ett större sammanhang. Vi skall också kunna relatera vår lilla värld till en större och se en röd tråd däremellan. Det gäller att komma till insikt om olika sätt att se världen på. En människa från Kina kanske inte ser världen på samma sätt som jag gör, eller en muslim ser kanske inte heller världen likadant som en kristen. Fenomenologin vill göra oss medvetna på vårt eget sätt att tänka och uppmanar oss därmed att vara självkritiska. Våra föreställningar måste därmed ideligen omprövas innan vi kan veta något säkert om dem. Därefter kan vi tolka meningar, innebörder och motiv i det som sker i omvärlden som är dolt för oss erfarenhetsmässigt. Enligt Marton & Booth (2000) skall vi dock inte blanda ihop fenomen med situation. Situationen upplevs från en social, rumslig och tidsbestämd position, medan fenomenet erfars som en abstraktion, som om den var självständig sådana positioner. Men i en lärande situation så är dessa båda begrepp hårt sammanflätade, då vi inte kan uppleva ett fenomen utan en situation, medan situationen alltid ger oss en mening (fenomen) då vi kan låta bli att koppla ihop den med andra situationer. Fenomenologins grundidé är ett sätt att erfara något.

4.3 Dramapedagogik

Drama är ett sätt att utveckla den sociala kompetensen anser Wiechel (1983), som menar att social kunskapsbildning innebär att barnet eller ungdomen måste lära sig att acceptera sig självt. Ett barn som är tryggt har en helt annan utgångspunkt för studier eftersom det vågar tro på sig själv. Barnet måste även lära sig att bli medveten om sin livssituation och bli medveten om att den påverkas av omgivningen på olika sätt. Det måste även träna på att kritiskt pröva det som händer med det i samspel med andra för att få perspektiv på själva samspelet och därmed kunna göra förbättringar vid behov. Följden av detta blir att barnet utvecklar en social kompetens. Målsättningen med drama är att individen skall få kunskap om sig själv, om dennes roll i samlivet och med andra. Den skall också utveckla individens kreativa resurser och inre egenskaper. Dels skall den spegla ett skeende men även frigöra nya resurser att uttrycka vad de upplever och lära sig formulera åsikter och värderingar på ett annat sätt. Men även att verka till en fördjupad demokrati, det vill säga att man lär sig lyssna på varandra och bearbeta varandras åsikter och värderingar. Drama kan också medverka till att man lär känna varandra i en ny grupp och stärka samarbetet till varandra. Det kan också hjälpa till och förändra moraluppfattningen.

4.3.1 Rollspel

Pedagogiska rollspel är en inlärningsmetod och har alltid ett pedagogiskt syfte, tycker Nilsson och Waldermanson (1988). Den kan underlätta inläring av visst material, konkretisera undervisningsmaterialet, ge handlingsberedskap i vissa situationer, bearbeta problem med mera. Rollspel har flera syften, bland annat att befästa, fördjupa och integrera kunskaper, omsätta teoretisk kunskap till praktiskt, ge kunskaper som det inte går att läsa sig till, klargöra vissa frågor och problem, åskådliggöra attityder och värderingar, träna sig på att uttrycka sig själv och lättare förstå andras budskap, samt medverka till självkänedom, personlighetsutveckling, ansvarstagande, lyhördhet, flexibilitet och kreativitet. Med baskunskaper som grund är rollspel ett sätt att ge aktivitet, delaktighet och engagemang i undervisningen. Det blir också lättare belysa vilka konsekvenser sina handlingar kan ha för andra i ett rollspel än att bara prata om det, då det blir mer synligt. Rollspel som pedagogisk metod innehåller en helhetssyn på mänsklig inläring, eftersom det ger både handling och eftertanke. Den bearbetar både kunskap och värderingar samt självkänedom, genom att man sätter sig in i andras situationer. Diskussionen är en viktig bit i rollspelet då man får pröva nya kunskaper och uppfattningar. I rollspel kan man alltså lära sig saker som är svårt att enbart läsa sig till.

4.3.2 Värderingsövningar

Värderingsövningar är ett strukturerat sätt att börja prata om frågor som saknar givna svar, som till exempel moral, livsstil, samlevnad och framtidsfrågor. Deltagarna får här möjlighet att tänka efter och ta ställning, träna sig att uttrycka sina åsikter, motivera sina ståndpunkter, träna att lyssna på andra och reflektera och bearbeta attityder, menar Byréus (2001). Om det råder ett tryggt klimat i gruppen, där alla tillåts yttra sig och bli bemötta med tillit och respekt, bidrar värderingsövningarna ofta ett ökat självförtroende hos deltagarna. Annars har värderingsövningarna också oftast en positiv inverkan på gruppstrukturen. För att bibehålla kvaliteten i värderingsövningarna är det dock viktigt att man diskuterar efteråt vad övningarna gav en. I värderingsövningar får individen tillfälle att bearbeta sina värderingar och attityder som kan förstärka kopplingen mellan ord och handling. På så sätt kan man motverka en negativ självbild som offer, att ens liv alltid bara blir på det ena eller på det andra sättet. Genom värderingsövningar blir vi medvetna om våra val och möjligheter att välja något annat. I de flesta värderingsövningar markerar man ofta sina värderingar med kroppen. I en 4-hörnsövning finns svarsalternativ representerade i rummets fyra hörn. Det fjärde hörnet är oftast öppet för alla de tankegångar som inte finns i de tre andra hörnen. Det är viktigt att ge alla svarsalternativen samma status, att inget svar är mer rätt än något annat. Det är också viktigt att uppmuntra ungdomarna att välja sitt eget hörn och inte välja det hörn som sin kompis har valt eller det som den tror att ledaren anser vara det bästa.

5. Metod

Här kommer jag presentera vilket urval jag har gjort, hur många jag har intervjuat och varför. Sen berättar jag lite om min datainsamling för att sedan fortsätta med mina kritiska reflektioner för att därefter avsluta med hur jag har analyserat min datainsamling.

5.1 Urval

Jag har valt att intervju fem personer, från fyra församlingar. Urvalet gjorde jag utifrån telefonkatalogen och till den som växeltelefonisten hänvisade mig till. Tre av undersökningsspersonerna är kyrkoherdar, och två av dem komminister. Varför jag har valt att intervju kyrkoherdar är för att de dels har huvudansvaret för församlingens eller pastoratets konfirmandundervisning, dels för att de själva leder en eller flera konfirmandgrupper och dels för att det var de jag fick prata med när jag ringde runt till de olika församlingarna. Anledningen till att jag valde att intervju en komminister från samma församling som en av kyrkoherdarna var att komministern, i motsats till de andra församlingarna, har varit den som utformat undervisningen i församlingen. Skälet till den andra komministern var att det var hon som har ansvaret för konfirmationsundervisningen i den församlingen. En av församlingarna är egentligen ett pastorat, med tre församlingar inberäknade, men jag väljer ändå att kalla de för församling för att de på så sätt blir mer anonyma.

Eftersom jag skulle göra kvalitativa intervjuer så har inte avsikten varit att få fram generaliserbar kunskap och då finns det heller inget skäl till att göra ett slumpmässigt urval, där urvalet skall representera en minivärld av populationen, utan det är forskaren själv som väljer undersökningsspersonerna. Syftet är inte att göra jämförelser utan få fram relevanta fakta som stödjer min problemformulering. Målet är att se hur den enskilde individen ser på sin situation, inte att se hur många det är som ser det på ett liknande sätt. Det är just att nå djupt som är den kvalitativa intervjuens styrka. Därför ger inte stora urval nödvändigtvis mer eller bättre data än små. Skälet till att jag har begränsat mig till fem intervjuer var att jag tyckte det räckte, eftersom mitt mål var att få fram en del tankar och en del exempel på hur det kan se ut. Mitt mål med undersökningen är inte att jämföra olika församlingar med varandra även om det kan vara intressant att göra det till en viss del. Utan jag vill se konfirmationsundervisningen på det stora hela. En fördel med att ha ett litet urval är att det är stor risk att det skulle bli ohanterligt med ett stort urval (Ryen, 2004).

Församlingarna är:

- **Församling 1** har fyra konfirmandgrupper, med sammanlagt 80 konfirmander. Tre av dessa grupper leds av en komminister med hjälp av olika konfirmandledare, den fjärde gruppen leds av kyrkoherden tillsammans med en konfirmandledare. Konfirmanderna kommer huvudsakligen från två olika högstadieskolor. Könsfördelningen är relativt jämn, med lite övervikt på flickor, ungefär 60-40. Andelen som konfirmerar sig i församlingen är ungefär 50-55 procent, vilket är över genomsnittet för landet, vilket är på cirka 36 procent. Här arbetar Kyrkoherde1 (KH1) och komminister1 (Km1).
- **Församling 2** har fyra konfirmandgrupper, med sammanlagt 50 konfirmander, vilket innebär en andel på cirka 55 procent. Med dem som konfirmeras i grannförsamlingar eller på läger uppnår procentantalet till cirka 60. Här har Kyrkoherde2 (KH2) ansvaret.
- **Församling 3** har fem konfirmandgrupper med sammanlagt 100 konfirmander, vilket innebär en andel på cirka 80 procent. Kyrkoherde3.
- **Församling 4** har sex grupper, med cirka 70 konfirmander, vilket är en andel på cirka 67 procent av församlingens femtonåringar. Komminister4.

5.2 Datainsamling

Jag har alltså valt att samla in mina data via intervjuer. Anledningen är att jag vill se vad intervjupersonerna har för mål och tankar kring sin undervisning, samt hur det sedan stämmer med de riktlinjer de har att följa och den litteratur jag har. Men jag ville också få en inblick i hur konfirmandarbetet kan se ut på ett mer konkret sätt.

Intervjuerna har varit kvalitativa, eftersom jag har varit intresserad av deras tankar och uppfattningar mer på ett djupare plan, vilket enkäter eller en kvalitativ undersökning hade varit omöjlig. Min önskan var att få en djupliggande tankemönster hos kyrkans personal. Styrkan i att göra kvalitativa intervjuer är att undersökningssituationen kommer att liknas vid ett vanligt samtal. På så sätt kommer jag som forskare, att utöva den minsta styrningen av undersökningssituationen på. Min strävan är att låta dem påverka samtals utveckling. Frågeformuläret har inte varit strukturerat då jag har velat undvika styrning så långt det har gått, utan bara försökt ha teoretiska ramar som jag har försökt hålla mig inom (Holme, Solvang, 1991).

Jag valde att spela in intervjuerna för att lättare kunna få med allt, och inte koncentrera mig så mycket på att skriva, utan istället få en chans att lyssna på vad som sades. För som Ryen (2004) anser så är det svårt att uppträda som en intresserad lyssnare samtidigt som man strävar efter att göra bra och läsbara anteckningar. Det är då även svårt att få med samtalet ordagrant och samtalet måste därför i konstrueras till viss del i efterhand, vilket man senare får diskutera de etiska dilemmat i detta. Nackdelen med att spela in intervjuerna är att det tog otrolig lång tid att skriva ut dem. För rutinerade forskare räcker det med att lyssna på bandet och bara skriva ut det som är det viktigaste. Till dem befinner inte jag mig än. Jag har dock ställt kompletterande frågor via telefon, där jag fick skriva upp svaren för hand utan bandspelare. I ett fall, där jag inte fick tag på intervjupersonen via telefon så ställde jag mina kompletterande frågor via mail, som han svarade på. Jag har också valt att se det till en viss del ur historisk synvinkel, särskilt kopplingen mellan kyrkan och skolan, då den har länge haft en starkt samband, vilket den fortfarande har, även om de är helt två olika organisationer idag.

5.3 Kritiska reflektioner

Som intervjuare är det viktigt att jag inte försöker påverka min undersökningssperson. Jag skall till exempel inte försöka imponera med mina egna kunskaper eller diskutera med honom eller henne, jag skall vara lugn och stödjande, vara naturlig, uppmärksam och intresserad. Ryen (2004) anser också att kläderna är viktiga, så jag inte sänder ut fel signaler. Jag tror inte att jag hade några problem med något av detta. Jag försökte vara uppmärksam och intresserad, låta dem prata, inte komma med egna synpunkter eller någonting sånt. Det jag däremot inte vet är hur mina kläder inverkar på undersökningsspersonerna, då jag inte är någon modeslav. Jag hade åtminstone hela och rena kläder på mig. Mina intervjuer hade också ibland att inte bli så strukturerade som det var tänkt från början, då intervjupersonen kom in på sådant som jag hade tänkt ställa senare i intervjun, vilket då blev naturligt att tidigarelägga. I vissa fall kunde intervjun bli lite hoppig, men det har också med min brist på erfarenhet att göra, fast jag tror inte att det har påverkat intervjun på det stora hela. Ett annat dilemma var att några av mina undersökningsspersoner pratade otroligt snabbt och det var svårt att få med och ibland höra vad de sa, vilket kan ha resulterat i att jag har missat något ord, även om jag spelade om flera gånger när jag lyssnade på bandet. Jag tror dock inte att de har haft någon större inverkan på resultatet. Vid några enstaka tillfällen pratade en del även lite otydligt.

Ryen (2004) påpekar också att många intervju personer fortsätter prata efter avslutad intervju, då bandspelaren har slagits ifrån och att det är då det intressanta har blivit sagt, men det har

inte jag upplevt att jag har varit med om. Vissa personer kan också känna sig osäkra när de blir inspelade och kanske därmed även hämma sig lite, men jag upplever inte som om de kände sig hämmade. Samtliga pratar väldigt mycket i sitt yrke och är vana att prata med människor så jag tror inte att de såg det som ett problem att bli inspelade även om situationen var ny för dem.

5.4 Analys av data

Att analysera kvalitativ data innebär att man reducerar datamängden vilket inte är lätt. Analysprocessen är något som tar tid, en kreativ process med mycket tvivel och som skall bringa ordning, struktur och mening åt all insamlad fakta. För att kunna analysera kvalitativ data måste man dela in dem i olika kategorier (Ryen, 2004). Till sist valde jag tre kategorier, mål, innehåll och undervisning. Det kan tyckas självklart just nu, men var det inte i det inledande arbetet med bearbetningen av data. Dessutom tyckte jag att mycket flöt ihop och kunde kategoriseras under mer än en. Svårast tyckte jag ändå var att få in det sjunkande antalet, hur man lockar till sig fler konfirmander samt varför man skall läsa. Enklast hade kanske varit att inte ta det med, men å andra sidan är dessa tre punkter viktiga då hela mitt arbete baseras på detta.

6. Resultat

I detta kapitel skall jag presentera mina intervjuer. Jag tänker börja ta upp vad målet är med konfirmandundervisningen och sen fortsätta med vilket innehåll de har för att uppnå detta mål. Till sist tar jag upp hur innehållet förmedlas till konfirmanderna. I kapitlet om målet med konfirmationen kommer jag också att ta upp varför man skall konfirmera sig, hur man lockar till sig fler konfirmander och varför antalet konfirmander sjunker. Anledningen är att målet är att göra konfirmanderna mer positiva till den kristna tron och till Svenska kyrkan så att de fortsätter vara medlemmar och tar del av vad Svenska kyrkan har att erbjuda, att de viger sig där när de blir större och låter sina barn döpas där och så vidare. Alltså så borde det ligga i själva pedagogiken hur de blir mer positiva. Men det räcker dock inte att bara titta på själva undervisningen, för ungdomarna måste ju trots allt komma till konfirmandläsningen för att upptäcka det positiva. Så därför ligger det också i målet i hur man bemöter det sjunkande antalet konfirmander för att locka sig till fler konfirmander. I målet ligger även frågan om varför ungdomarna skall konfirmera sig, mer än att de skall bli positiva till kyrkan. De måste ju som sagt kunna motivera ungdomarna och sen utgå ifrån detta när de lägger upp sina mål för att kunna göra ungdomarna mer positiva.

6.1 Målet med konfirmationen

Enligt Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000) så skall kyrkoherden ansvara för att ett rimligt och relevant mål formuleras, så att undervisningen sker på bästa tänkbara sätt.

KH2: Jag skulle sätta som mål att ge konfirmander, göra konfirmanderna mera bekanta med kristen tro och kristet liv. Och i det ligger, ju både kunskap och upplevelse.

Kyrkoherde³ anser också det är viktigt med både kunskaper, ren fakta, och upplevelser, men att det samtidigt inte får bli för flummigt, att det måste finnas en viss substans, men att inget utesluter det andra. Han tycker att de skall uppleva gudstjänsten samt ett andaktsliv. För målet är att konfirmanderna skall få veta mer om vad kyrkans tro är och innebär för att de själva skall kunna ta ställning längre fram i livet. De skall få veta hur det är att fira gudstjänst och vad kyrkan har för syn.

KH3: Man kan säga, bägge kunskapsbiten och upplevelsebiten liksom är två viktiga bitar, så är det inte riktigt med skolan, där är det ju mer liksom kunskapsbiten kan man säga. [...] Där

är det inte så mycket upplevelse, men kyrkans tro är ju också någon man upplever ju, det är ju inte bara nånting man kan lära sig.

Kyrkoherde³ anser alltså att målet är att de ska få veta mer om vad kyrkans tro innebär för att konfirmanderna själva ska längre fram i livet kunna ta ställning. Och då är det viktigt att veta hur det är att fira gudstjänst och vad kyrkan har för syn. I det tycker han att det är också viktigt att diskutera kring moraliska frågor och etiska problem. Komminister⁴ nöjer sig inte med att konfirmanderna bara ska bli bekanta med den kristna tron utan anser att de även skall få en inblick i vad Svenska kyrkan är och gör, att det inte bara är gudstjänster och konfirmandundervisning utan att de finns till för alla människor, i livets alla skeden. De vill även visa att de har högt i tak och respekterar samtliga individer som de är.

Km4: vi slår inte biblen i huvet på dom [konfirmanderna], utan vi är till för dom som tror, dom som inte tror och dom som söker.

Församling¹ har mer uttalade mål och syfte för sin konfirmationsverksamhet:

- Att genom diskussion och samtal ge konfirmanden chans att se på sina vardagliga situationer med Evangeliet som spegel
- Att ge konfirmanden möjlighet att lära känna Bibeln och dess budskap – med tyngdpunkten lagd i Evangelium
- Att avdramatisera tro och troende – religion och troende är en naturlig och vardaglig del av det mänskliga livet. En människas livsåskådning ska inte förväxlas med fundamentalism och fördömande!
- Att ge konfirmanden tillfälle att lära känna sig själv och sina kamrater i en annorlunda situation
- Att ge konfirmanden tillfälle att formulera och ställa livsfrågorna till sig själv och kanske till andra i gruppen, personalen eller i sin familj
- Att ge konfirmanden och hans/hennes familj chans att lära känna kyrkan, dess uppgifter och dess personal.

KH1: Målsättningen är att ge dom, en... att hitta sin egen andlighet. På vägen det tycker jag mycket är att jobba mot fördomar, de har förutfattade meningar, ungarna, när de kommer, som man jobbar mot hela tiden, att ge dom då ett en annan förståelse, en mer positiv attityd, att man kan uppleva nånting i gudstjänsten, eller i eget andligt liv, att ta bort töntstämpeln.

Komminister¹ anser att målet med konfirmationsläsningen är att de skall få en ”crash-course” i kristen tro. Konfirmanderna skall få en inblick i vad kyrkan är, vad den gör och vad det är för människor som är där, varför de gör saker som de gör samt att kunna få en bild av hur kyrkan ser på saker, för att på så sätt avdramatisera mycket av de fördomar som finns kring

vad kristen tro är, att det skulle vara mesigt. Hon anser heller inte att det räcker med att bara ha koll på de bibliska berättelserna utan man måste även kunna integrera bibelns eller det kristna budskapet i sitt liv.

KM1: alla dom ungdomar som kommer hit är på pappret kristna, dom är döpta eller så kommer de bli det under det här året va. Och de kanske inte vet så där jättemycket, eller en del av dem har gått i barnverksamheten och har full koll på Noak, Noaks ark och påsken och så va. Full koll på berättelserna va, men inte hur det integrerar i mig som människa och det är det här den sista biten att ge dom det.

Målet för deras undervisning har under de senaste åren varit fokuserat på upplevelser och Kyrkoherde1 anser att konsten att lära är just genom upplevelser, men samtidigt tror han att det håller på att bli mer kunskapsbaserat för att kunna hitta en bra balans.

KH1: Eee, jag tror personligen att det svänger nu att det kommer nog att ta mer in lärande, kunskapsinhämtning. Förr var det ju nästan bara kunskapsinhämtning, det vet du va?

6.1.1 Motiv till konfirmationen

Anledningen till att man skall konfirmera sig tycker kyrkoherde1 är för att man skall hitta ett eget personligt andligt liv. Han anser att det är viktigt vad man har för grund för sin livssyn, vad man har för påverkan på andra människor för att kunna påverka samhället. Samtidigt som samhället påverkar våra liv så påverkar vi samhället genom vad vi prioriterar och värderar i livet. Därför menar han att konfirmanderna skall, i konfirmationen, få chans att hitta andra världar än dem de överöses med.

KH1: Nästan indoktrineras med. Pengar, skönhet, framgång. Det är ju inte så, när det väl gäller, när det krisar till sig så har det där väldigt, väldigt liten betydelse och då är det viktigt att man har skött om en bas, en grund inne i sig själv.

Om man inte tar del av konfirmandundervisningen så är det något som fattas, tror Kyrkoherde2, även om dopet redan är giltigt för att räknas som kristen. Han tror också att det kommer bli svårt att utveckla en levande relation med den kristna tron och med Gud om man inte har en del baskunskaper med sig. För det tredje så anser han att man är en kulturell analfabet om man inte är bekant med kristendomen i det här landet. Kyrkoherde3 håller med om de traditionella skälen.

KH3: Ja det är ju, ska man säga en tradition, vi har i vårt land, det är ett kristet land och det är ju den kristna tron, kyrkan har ju påverkat vår kultur så mycket så jag tycker, det är, skulle vara synd om de inte lärde känna den, del biten av vår kultur ju, det är något väsentligt som går förlorat som jag ser då om man inte skulle göra det.

Fast alla tycker inte att man nödvändigtvis skall konfirmera sig. Utan komminister1 anser att de skall göra det om de vill. Ibland ringer föräldrar till henne och ber henne prata med deras barn som inte vill läsa, men hon anser att beslutet ligger hos barnet. Vill de inte läsa så vill de inte, men vad hon däremot tycker är att de skall ta chansen att få sin nyfikenhet stillad.

Km1: Så är dom det minsta lilla intresserad tycker jag att de ska strunta i om kompisen inte vill, då tycker jag att de ska gå och läsa eller åtminstone vara här i början och åtminstone se vad det handlar om.

Komminister4 tycker inte heller att de skall konfirmeras nödvändigtvis, men att de skall gå i konfirmandundervisningen och sen bestämma om de vill konfirmeras eller inte. Det händer ibland att någon ungdom väljer att bara gå och läsa men inte att konfirmera sig. De kan dock komma tillbaka lite senare i livet för konfirmation, vilket det också finns de som gör.

6.1.2 Sjunkande antal konfirmander

Riksgenomsnittet för landet, för de konfirmander som konfirmerar sig är runt 36 procent. I början av 70-talet var siffran mer än det dubbla, strax över 80 procent. För att kunna bedriva konfirmation så måste det också komma 15-åringar som vill konfirmeras. En tanke om varför antalet sjunker kan bero på att intresset för kyrkan har minskat bland folk, att gamla traditioner har fått en svagare ställning. Att förr var traditionen mer bindande, och att konfirmanderna väljer själva i allt större utsträckning i dag. Men det kan också bero på att ungdomarna saknar den grundkunskap som ungdomarna hade bara för tio år sedan, då alla barn skulle gå i kyrkans barntimmar, vilket ledde till att de fick en grundkunskap i den kristna tron.

Km4: Och då är det mycket lättare att ta steget in och konfirmeras. Det är många i dag som inte har det. Ja sen beror det på kompisar och föräldrar och det är nog mycket och jag menar vi försöker här lägga våra grupper så att dom får möjlighet att välja eftersom dom har så mycket andra aktiviteter. Så vi det konkurrerar hela tiden med mycket annat, idrott, ridning och allt vad det är.

Även församling³, som har en hög andel konfirmander, tror också att tillgängligheten är en avgörande faktor. Själva har de fyra olika dagar som konfirmanderna kan välja emellan. För han tror att om idrotten skulle kollidera med läsningen så väljer ungdomarna hellre idrotten framför läsningen.

KH3: Så är det inte så att man väljer läsning idag, som man kanske gjorde förr, där väljer man idrott istället,[...] så därför gäller det att ha många tider att välja på så det har vi.

Församling² håller med om att tiden är en konkurrerande faktor, men hänvisar till ett inslag i den lokala tidningen om livet i samhället, att det fanns tre saker man kunde göra där – gå i skolan, spela fotboll och sova. Så han menar att om det inte finns mer som konkurrerar så tycker han att då kan man också ha tid till läsning.

KH2: men om man dessutom har sjuttioandra möjliga aktiviteter då är konkurrensen tuffare.

Vidare tror han att det också har betydelse på vilka som väljer att läsa, om det är ett par ledartyper i en klass som vill gå och läsa så drar de med sig fem-tio andra som också då vill läsa, men om dessa ledartyper inte vill så blir det fem eller tio som inte kommer. Så han menar att det också är en fråga om vilka som kommer.

6.1.3 Hur lockas femtonåringarna till läsning?

Så för att locka ungdomarna till läsning finns det flera olika alternativ på. I församling² försöker de kombinera olika varianter av utskick och personlig kontakt. I år bjöd de in både föräldrar och konfirmander till församlingshemmet vid två olika tidpunkter för att berätta om konfirmandarbetet.

KH2: inte egentligen ha någon skriftlig information före det tillfället utan den får dom på plats där och på nåt sätt både ge den sakliga informationen och väcka intresse.

Annars tror kyrkoherde² mycket på att vistas på skolorna där konfirmanderna går och bli ett känt ansikte där, på elevcafé, men han anser inte att de har resurser till det. Men han anser att om de hade haft det så hade det blivit en annan möjlighet att mötas till vardags och det blir då också mer naturligt att komma. Det är förvisso också beroende på skolans inställning till detta men han anser inte att det skulle vara några problem.

KH2: Sen hade kanske nån [ungdom] tyckt att dom är så knäppa så dom vill vi inte träffa mer än det här men jag tror ändå att det hade blivit positivt netto av det, så jag skulle gärna disponera min tid där om jag hade kunnat ägna en timme i veckan stadigt där borta, för närvarande tror jag inte att det går tyvärr.

Även församling1 tror mycket på att bli mer känd på skolorna, för att locka till sig fler konfirmander. De skall anställa en församlingspedagog som skall arbeta just med den biten. Men även församling1 är noga med att arbeta på skolans villkor, de vill inte missionera utan hela tiden ta hänsyn till andra religioner

KH1: vi säger detta står vi för, så här tror vi, men man kan tänka på annat sätt också.

Fast församling1 har redan ett stort samarbete med skolan och att detta har redan gett ett positivt resultat har de kunnat märka. För tre år sedan hade de det dubbla antalet konfirmander som för fyra år sedan. Först trodde de att det var en tillfällighet, men de ansåg att de kunde dra den slutsatsen att det berodde på deras arbete med skolan då den årskullen som hade fördubblats sitt konfirmanddeltagande hade varit med skolan i kyrkan när de gick i femman, vilket de tidigare årskullarna inte hade varit. Först trodde de att det bara hade varit en slump, att det bara hade varit de färgstarka killarna och tjejerna som valde att läsa och svansen hakade på.

Km1: men sen började vi inse att det var inte så va, utan det var lite relaterat till skolan därför att de var här i femman och så där va. Men sen höll vi tummarna på året efter och tänkte hur ska det bli nu? Och då låg det kvar, det ökade inte, men det låg på samma och då gissade vi på att det är nog så, att det gänget hade vi både haft i fyran och femman va och det gänget har vi då haft från trean så nu är vi rätt så säkra att vi, att det är det som ger, att nu ökar det successivt va, så vi är rätt så säkra på att det har med det att göra.

Det direkta syftet med skolarbetet är att de vill göra något positivt för barnen i alla åldrar som kommer dit, inte att de i förlängningen skall konfirmeras. De vill att barnen skall vara med om något stort och ta del av den kulturskatt som finns i kyrkan. Så när barnen kommer från dagis och årskurs 0-1 kommer för att titta på krubban framåt jul, så får de även se en teaterföreställning kring berättelserna. Årskurs 2-3, som kommer vid påsk, får själva spela teater. När de går i 4-5 så får de göra något annat när de kommer till allhelgona helgen. Det är inte förrän barnen går i sjuan som församling1 gör något aktivt för att locka till sig ungdomarna till konfirmandläsning. Då bjuder de in dem i församlingshemmet där de får se

en tvåmansföreställning av kyrkoherde¹ och komminister¹, som heter ”Hatet, kärleken och nyckeln till livet”. Den handlar om att hatet och kärleken, (eller det onda och det goda), får diskutera samma sak. De får utifrån sina synvinklar diskutera Iqbal Mashi, som blev skjuten som femtonåring, efter att ha blivit befriad som mattslav och sedan arbetat för olika organisationer, och Maximilian Kolbe, en katolsk präst som lät sig avrättas i en annan mans namn, en flerbarnspappa, under andra världskriget i ett koncentrationsläger. För att det skall råda en hyfsad balans har både Hatet och Kärleken varsin nyckel, som går till en dörr. Det nämns aldrig vad som finns bakom dörren. Men Hatet lyckas stjäla kärlekens nyckel, men tappar sin egen i tumultet och förlorar därmed all sin kraft och Kärleken lyckas få tag i bägge nycklarna. Det finns också en pistol, som Hatet räcker till Kärleken och säger: ”Varsågod skjut mig. Ta din chans och utplåna mig från världen för alltid”. Givetvis kan inte Kärleken göra det. Pjäsen slutar med att dörren öppnas, men ungdomarna får inte se vad som finns bakom dörren. Istället får barnen diskutera vad som hände sedan.

Km1: Så det är att trigga igång dom där. [...] Vi använder det som bild att vi har dom här nycklarna i oss och man måste i alla lägen välja vilka nyckel sa vi ha va? Vilken nyckel ska jag ta fram nu, hatets eller kärlekens? Och de använder det som bild, jag använde fel nyckel. Och då har man lyckats. Så att syftet med pjäsen var att skapa bilder som dom sedan kan på nåt sätt, jag menar, Gud och djävulen, eller hatet och kärleken, det goda och det onda vad man vill kalla det för så har man bilder, fastän vi vet att det bara är fantasibilder.

KH1: Och tanken med det [pjäsen] är att visa vilka sorts frågor vi sysslar med, vad tron är, vad konfirmandarbetet går ut på och sen så får de då, i samband med det så får de inbjudan med lappar att ta hem och läsa igenom och skicka in.

Det kanske gäller att ligga i tiden för att locka ungdomar till läsning. Församling⁴ har tagit tillvara den nya tekniken och satt in en annons på Lunarstorm, en känd mötesplats på nätet för ungdomar. Där de kan gå in och klicka och se vad konfirmationen innebär. Ungdomarna kan sedan anmäla sig via annonsen eller skicka in den inbjudan som skickas hem till ungdomarna via snigelposten. Annars tror komminister⁴ att ett annat sätt att locka till sig konfirmander, är att göra kyrkan mer öppen, att anordna olika aktiviteter, att låta kyrkan bli en naturlig del i människors vardag.

Km4: Det tror jag är ett sätt att, nu kan det vara så främmande det här med kyrkan man vet inte riktigt, vad kyrkan står för och man känner inga i kyrkan och vi märker då, att de som har gått i barngrupper dom kommer hit som konfirmander, nästan garanterat.

Däremot tror inte kyrkoherde³ på att göra något uppseendeväckande för att locka till sig fler ungdomar, men han ser det mer som engångsföreteelser. Han tror med på det långsiktiga arbetet är det bästa.

KH3: Man får inte populärisera heller, att det blir helt urvattnat och så, att det bara ska vara roliga grejor, men det är en kombination och så.

Istället brukar han besöka skolorna i maj för att träffa alla sjuorna. Där berättar han vad de gör och delar ut en tidning som görs av kyrkan centralt. Tidningen heter Confirmare och berättar om konfirmandläsning på ungdomarnas nivå. Att samarbeta med skolorna tror han är en anledning till att de lyckas locka så många konfirmander till deras läsning. De har personal på skolorna varje vecka. Detta har gjort att ungdomarna känner till de som arbetar i församlingen.

KH3: Jag tror om vi hade varit mer anonyma och så hade vi nog inte haft så många det tror jag inte. Men att vi då är lite kända ansikten och så var, att vi samlar dom och presenterar och så, till skillnad att dom bara får brev hem liksom att de är välkomna till läsning och så om inte haft dom ansikte så känner igen, det är nog viktigt det tror jag.

6.2 Innehåll

6.2.1 Kursplan

Riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000) säger att varje församling skall varje år göra upp en kursplan för varje konfirmandgrupp, men riktlinjerna tar inte upp vad de i detalj skall ta upp i konfirmandarbetet, mer än att det skall bland annat ingå läger, grupparbeten, kreativa processer. Så det är upp till var och en församling att bestämma innehållet. Församling¹ tycker också att de har ganska stora friheter. De tycker att man skall följa riktlinjerna men tycker att Riktlinjerna tar mest upp praktiska saker som ekonomi, antal lektionstimmar, läger och dylikt, men själva undervisningen är långt ifrån detaljstyrt. Så de har utvecklat en kursplan, som samtliga konfirmandledare i församlingen använder i sina grupper, med tio färdiga pass med olika teman och övningar.

Km1: anledningen till att vi gör samma, det hade vi inte från början, utan från början var det så att då jobbade var och en för sig,[...] vi bara bestämde vilka teman vi skulle ha på lägren och då liksom så tog man bort det [från undervisningen].

Fördelen med att ha en färdig detaljerad kursplan är många, anser församling1. Det är att det sparar tid, det behöver inte lägga ner lika mycket tid på förberedelserna som förr och då alla grupperna har läger tillsammans så har varje grupp lärt sig lika mycket när de träffas samt att allt material är färdiggjort. Ett annat skäl till att kursplanen skrevs var att komminister1 tyckte det var konstigt att det inte fanns någon konfirmandbok som inte var baserad på bönen Vår fader, eftersom hon anser att den är en av grunderna i den kristna tron. Så när hon skrev kursplanen utgick hon således från den bönen och ställde sig frågorna hur hon kunde göra den intressant för femtonåringar. Hur kunde hon koppla ihop den till deras liv, vad är det dem funderar över, vad är det som är viktigt för dem, vilka är missuppfattningarna och så vidare.

Km1: Vi har hela vår konfirmandpedagogik baserad på Vår fader. [...] Den är egentligen fem olika böner som ligger i den. Det är "Vår fader du som är i himlen" – som liksom handlar om gudsbilden och sen så "Låt ditt bli helgat" som är en bön. "Låt ditt rike komma", [...] jag vill att när de ber den här bönen i kyrkan, och vi gör det då som avslutning i vår andakt så ska de känna igen, att okej där har vi jobbat med detta och då vi kommer till brödet så ska det kunna tänka, ja just det bröd, ge oss idag det bröd vi behöver, betyder inte bara skinkmackor utan handlar om också om allting jag behöver[...]liksom kläder, omtanke, medmänniskor,[...] brödet står i symbol för så att det är inte bara ett rabblande grej som dom har lärt sig, man ska göra rituellt utan betyder nånting.

Men trots att samtliga konfirmandgrupper har exakt samma kursplan så poängterar de att det ändå inte blir helt lika i varje konfirmandgrupp.

Km1: vi är ju olika som personer så det är klart att det blir olika.

Även församling2 har en kursplan, men den är inte lika detaljstyrd, mer som en färdig översikt. Rent praktiskt brukar kyrkoherde2 göra ett förslag till samtliga grupper om varje gång skall handla om, till exempel:

- Vem är jag?
- Gudstjänst
- Jesus
- Dop och nattvard

- Jul
- Anden i kyrkan
- Etik tillsammans
- Liv och död
- Fasta och påsk

KH2: Då vet man att alla viktiga bitar kommer med på nåt vis. Man kan göra det här mer detaljerat från början, då blir det mer styrt och mycket mindre som man måste tänka igenom för varje gång, men ja, det är olika sätt att arbeta helt enkelt.

Men i församling⁴ har de valt att varje grupp själva får bestämma sitt eget innehåll, då sätter sig prästen, församlingspedagogen och en eventuell assistent, tillsammans och diskuterar vad det vill ha med utifrån vad Svenska kyrkan säger om konfirmandarbetet. Församling³ utgår dessutom från sin konfirmandbok och har den som grund i sin planering.

KH3: Där finns det viktiga med, som är rena kunskapsbitar och så lite etiska problem vi diskuterar och såna saker.

Det de måste ta upp anser han är de stora kyrkliga högtiderna, hur gudstjänsten ser ut, lite om Jesu liv och tankar kring Gud. Det som är kyrkoherde¹ tycker är viktigt att ha med, är att de skall gå ett antal gånger i gudstjänsten, att de hittar i psalmboken, att de vet hur en gudstjänst går till, vad prästens kläder ser ut och betyder.

Flertalet av församlingarna tycker att de har rätt så stora friheter att lägga upp sin undervisning, utifrån vad riktlinjerna säger. Kyrkoherde² anser också att Sverige har en stark katekesisk tradition, som delvis sitter kvar, vilket innebär att de måste ha med vissa saker i undervisningen såsom etiken, sakramenten och trosbekännelsen.

KH2: Däremot, uppgiften är ju då att presentera den kristna tron, men på vad sätt vi gör det vad vi tar fasta på vad vi lägger tonvikten vid där är vi väldigt fria.

6.2.2 Litteratur

Bibeln och psalmboken ses som obligatorisk litteratur. Två av församlingarna har valt att dessutom använda sig av en konfirmandbok, som heter Con Dios. De andra två har valt att inte använda någon speciell konfirmandbok alls. Istället använder de sig av referenslitteratur som kan vara hämtade från olika konfirmandböcker och av profana dikter och låttexter, som till exempel Mikael Wiehes Flickan och Kråkan, samt Imperiets Briggen Blue Bird (skriven

av Evert Taube). De har ingen särskild konfirmandbok, som konfirmanderna får, eftersom det inte är speciellt förtjusta i de böcker som finns eftersom de delvis känner att de själva inte kan stå för innehållet.

Km1: Det kanske är så att på sidan tolv står nåt som jag inte ens kan köpa själv va och, ja då som sagt, ja nu är vi på sidan elva men nu ska vi bläddra till sidan fjorton. ”Ja, varför det då?”, ”Ja, skit i det, nu ska vi...” Alltså det funkar inte, utan [...] vi snor lite övningar ifrån och använda det som referensmaterial för vår egen del, med det här att ha en bok, jag minns att vi hade det när jag gick och läste och det var bara, alltså jaha. Det var ungefär vad var va?

Församling2 har däremot använt sig av så kallade kyrkogångsböcker vissa år, som de själva har gjort. Fördelen med det är att de kan stoppa in lite vad de tycker bör ha samlat på papper. En kyrkogångsbok har också den fördelen att de lättare kan kolla om konfirmanden har varit i kyrkan på gudstjänst. När det gäller lösbladssystemet så försöker de att inte ge ut allt för mycket papper, för risken är då att de inte blir lästa.

KH2: Kan säga att sån information som de behöver få samlat på papper enligt vår bedömning och där man inte kan peka på uppslagsdelen i bibeln att där kan man hitta detta och detta. [...] Då får det blir lite blad att om det här och det här. Ibland kan man kopiera, ibland får man skriva dom själv.

Församling4 och församling3 tycker däremot om Con Dios, eftersom de tycker att det står så många bra fyndiga saker i den och att den är upplagd på ett sätt som konfirmanderna känner igen sig i samt att språket är väldigt tillrättalagt just för tonåringar.

Km4: Det handla om att vara ung och allt vad det innebär, så den tycker vi ha varit bra.

6.2.3 Läger

Enligt Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete så bör det ingå minst fyra lägerdygn. Samtliga församlingar har också läger men av olika längd och sammansättning. De intervjuade församlingarna anser att syftet med läger är att konfirmanderna skall lära känna varandra bättre. Dessutom tycker de att de hinner med väldigt mycket under lägren samt att det är väldigt roligt.

Km4: Det är dels att vi ska lära känna varandra bättre, om vi säger höstlägret det är det att vi ska lära känna varandra bättre, och det är inte alltid som konfirmanderna känner varandra heller va. Så det är jätte bra att åka på läger och det är oftast väldigt bra sammanhållning.

Alla fyra församlingarna har läger. Tre av församlingarna åker på läger med en grupp åt gången, men Församling1 har valt att ha gemensamt läger för sina samtliga konfirmandegrupper, ett på hösten med två övernattningar och ett på våren med en övernattning.

KH1: Innan så åkte vi ju med varje grupp för sig, i stort sett, då blev det bara ett dygn på hösten och ett dygn på våren. Man pallar liksom inte med, tar för mycket tid, arbetstid så, då provade vi att slå ihop det här och då fick vi de fördelarna att ungarna tyckte det var jätteroligt.

Det som har varit uppskattat med att samtliga konfirmandegrupper i församlingen åkte tillsammans var att de dels hinner ta upp det som tar lite mer tid, dels så är det meningen att ungdomarna ska få så många positiva upplevelser som möjligt och dels får konfirmanderna lära känna andra i samma situation. Församlingen hade inte insett att ungdomarna inte ens kände till varandra även om de kom från olika skolor.

KH1: Så det uppstod rätt så mycket kontakter och så dom emellan, så man vill ge järnet där dom här dygnen, försöker hinna med så mycket som möjligt och så.

Under dessa läger har de fyra till fem ledare. Församling3 åker däremot bara på läger en gång om året och även Församling2 ser problem med att ha fyra lägerdygn. Varken pengar eller resurser har räckt till fyra lägerdygn anser kyrkoherde2, men nu när de nya riktlinjerna skall tas i bruk, där han har uppfattat att det kommer bli obligatoriskt med fyra lägerdygn, så tror han att de har tänkt ut en modell till att klara av fyra lägerdygn.

KH2: Personalmässigt och sen, och sen pengarna får vi leta upp någonstans, för det är så att församlingen är skyldiga att alltså erbjuda kostnadsfri konfirmandundervisning.

6.2.4 Konfirmandernas inflytande över innehållet

De intervjuade församlingarna tycker att konfirmanderna har ett begränsat inflytande vad det gäller innehållet i läsningen. Komminister4 berättar att ungdomarna är inte med alls i planeringen, men anser ändå att det är viktigt att det är konfirmanderna som ställer frågorna som de sedan diskuterar.

Km4: Men sen är det ju så att vi kan ju ha planerat precis hur mycket som helst, men det, dom frågorna som dom ställer, det engagemang dom visar som gör om vi följer det vi har bestämt eller vi kanske måste se det från en annan synvinkel.

Församling² försöker däremot ofta pejla av läget hos konfirmanderna i början av läsningen om det är något speciellt som de vill ta upp. Därför anser kyrkoherde² att man inte kan ha allt för välplanerat i början utan konfirmandernas frågor måste få plats. Sen om de får en bra kontakt med varandra så kan man göra vinklingar på deras egna liv och vad de är intresserade av. Han tycker inte att man varken skall underskatta eller överskatta vilka inverkan det har. Man ska heller inte säga att de får allt som de är intresserade av, för det får de inte.

KH2: Ska jag ge tillsammans med mina medarbetare en någorlunda rimlig bild av kristen tro, för att dom ska bekanta sig med det, så måste vi tala om treenigheten även om ingen konfirmand skulle ställa någon fråga om det. På sin höjd varför sitter det en trekant upp i kyrkan, så man, man kan inte alltid bara ge folk vad de vill ha utan ge nånting annat också. Och då händer det ibland att folk upptäcker att men det här ville vi ju ha, det hade vi ju ingen aning om.

Men han kan inte säga att det är några speciella livsfrågor som de tar upp i församling². Utan deras mål är att presentera kristen tro på ett så attraktivt sätt som möjligt och sen koppla samman det med konfirmandens liv och vardag. De fokuserar alltså mer på konfirmanden och inte på själva livsfrågorna i sig. Församling¹ fokuserar gärna på konfirmandernas livsfrågor, som kan vara:

- Vad styr våra liv? Öde, slump, vi själva, Gud, kamp...
- Vad har vi själva för roll? Ansvar, möjlighet, arv, uppväxt...
- Vem är jag? Har jag någon betydelse? Hur blir man älskad?...
- Försoning. Förstå, förlåta, hämnd...
- Döden. Evt liv, självmord, dödsstraff, abort, dödshjälp...

Men Komminister¹ tror att de viktigaste livsfrågorna varierar från grupp till grupp och från tid till tid. Direkt efter 11 september gick det inte ha en konfirmationsundervisning utan att prata om det som hände då, på vilket sätt detta hade/inte hade med religion att göra. Vidare anser hon att det är på samma sätt när det händer saker i de olika individernas och gruppernas liv som måste tas upp. Hon anser att det viktigaste är att man är lyhörd.

Men annars är konfirmandens inverkan på innehållet mer begränsat i församling¹, men ökar när de kommer till själva redovisningen, då konfirmanderna brukar få skapa någonting själva.

KH1: Hellre att det är eget än att det är nåt förträffligt, så att det inte blir uppvisning.

6.3 Undervisningen

I de Svenska riktlinjerna så skall det i huvudsak ingå samtal och dialog i undervisningen, men även drama, bild, värderingsövningar, film och musik. Lektionerna kan därmed se väldigt olika ut. I församling⁴ kan konfirmanderna en gång bli anvisade till köket, där det ligger ett recept. Konfirmanderna blir indelade i grupper om tre och tre. Men för varje ingrediens, t ex en kopp socker, så måste de slå i bibeln för att hitta ett bibelställe där det står precis vad det innebär. Bakverket brukar kallas för prästens kaka.

Km4: Så det innebär alltså att de måste slå i bibeln för att kunna få rätt ingredienser för att få rätta mängder, så får de baka en kaka så får man se vad det blir. Det är ett sätt att lära dom.

Ett annat förslag som hon ger på undervisning är att hon kan berätta en berättelse utan att tala om för konfirmanderna om hon tyckte att personen, i berättelsen, gjorde rätt eller fel, eller vad hon skulle ha gjort och varför den fiktiva personen gjorde så eller så, utan det skall konfirmanden själv tänka efter för att se vad det kan ha för olika konsekvenser av vad man gör i livet. Men de har även mer konkret inläring.

Ett tredje exempel på en övning kan vara att konfirmanderna får fyra olika föremål – ett äpple, ett brinnande ljus, ett ägg och ett skål med vatten. Sen får de frågan om vilka av dessa föremål skall bort, vilken som inte har med kristen tro att göra, vilket de först skall diskutera i smågrupper och därefter diskutera i större grupper.

KH1: Varför dom kom fram till det och så vidare, inget som är självklart av dom, utan alla går på nåt sätt på ett eller annat sätt att knyta an så det är inget som är rätt eller fel va.

De kan också få jobba med olika profana låttexter och dikter. Ett exempel på låttext kan vara Evert Taubes ”Briggen Blue Bird”, sjungen av Imperiet eller Mikael Wiehes ”Flickan och Kråkan”. I dessa låttexter och dikter, som han plockar fram till konfirmanderna, är sådana tankar som vi möter i en bibeltext.

Här får de öva sig att läsa och tolka bibeltexter, men syftet är också att försöka få ungdomarna att förstå att tron inte är något isolerat utan frågor som ofta förekommer i

låttexter finns också i till exempel psaltaren och i frågorna Vad är en människa? Vad är meningen?

KH1: Och man är bara en av sex miljarder i världen och ändå så är mitt liv så viktigt för mig och för människorna runt omkring mig, såna perspektiv.

Han hoppas på att hitta en lagom balans mellan kunskapsinhämtning och upplevelser. Att församlingens konfirmandarbete består mycket av upplevelser visar sig på många sätt, bland annat genom en annan övning med bibeltexter. För att inte behöva läsa bibeln rakt upp och ner försöker de integrera bibelläsningen med annan verksamhet, som till exempel att identifiera sig med saker med hjälp av bibelord. Bland en mängd svart/vita bilder skall konfirmanderna para ihop ett bibelord med en bild. Bibelordet har de fått och tillsammans med en kompis skall de beskriva varför de valde just den bilden till just det bibelordet.

Km1: Och så får man motivera sig sånt som inte kan annars för det är inte samma sak, som att säga ja Oslo är en huvudstad i Norge för det finns inget, ingenting att motivera det är rätt självklart, ja 3+4 är 7 och här handlar det om [...]andra saker, här måste man motivera sig på ett annat vis.

En ytterligare uppgift kan vara ”plankan”, som är mer än en gruppstärkande övning. De skall stå bredvid varandra på en planka med ett varsitt nummer, 1, 2, 3, 4 och sen skall de ändra turordningen till 4, 3, 2, 1 utan att nudda golvet. Därefter får de prata om hur de löste det, om det var någon som bestämde, eller om de bestämde tillsammans. Syftet är att visa att var och en alltid kan bidra med något när man är tillsammans med i en grupp. De kan också få arbeta med olika powerövningar, bilder och symboler.

En uppgift som är mer individriktad är den första de får under läsningen, att de skall skriva brev till sig själva, som de sedan får igen den dagen de konfirmeras. Med detta vill konfirmandledarna påvisa att konfirmationen handlar inget annat om mig själv och mina funderingar som konfirmand.

Församling² väljer ofta att lägga upp sin undervisning i stationssystem, det vill säga att de har två eller tre olika stationer beroende på hur många ledare gruppen har. Konfirmandgruppen delas alltså då in i lika många grupper som det finns stationer. En station för intellektet, och de andra två för andra sinnen. Stationssystemet görs av flera skäl. Det ena är att det blir lättare för konfirmanden att koncentrera sig och behålla sin uppmärksamhet om det är en mindre

grupp, samt att det är lättare för ledarna att se den enskilde, som får mer uppmärksamhet. Det blir heller inte lika stökigt som i en stor grupp. Men det underlättar även för ledarna på andra sätt eftersom man inte behöver förbereda sig lika mycket.

KH2: För då gör jag den biten och den andra gör den biten och den tredje gör den biten, vilket innebär att man ska inte som ledare vara förberedd på alltihopa. Om vi nu pratar om dopet till exempel så gör jag den biten om dopet och den gör den biten, och du gör den biten. Skulle alla gjort samma med varsin tredjedel då hade vi fått förbereda oss allihopa och det skulle ta hiskelig tid.

En lektion som handlade om Jesus körde han med olika värderingsövningar i en station, vilket innebar att de har fyra olika hörn. Konfirmanderna får påstående eller frågor som de ska ta ställning till. Varje hörn har en ståndpunkt. Konfirmanden skall ställa sig vid det hörn som stämmer mest överens med sin egen åsikt. I en annan station var att konfirmanderna fick lära sig att slå i bibeln utifrån frågor om Jesus. Som till exempel:

- Var är det första gången där det står om honom
- Var sticker han ut och gör något märkligt själv första gången.
- När dyker han upp i offentligheten första gången?

Ett tredje moment kan vara att konfirmanderna gör något drama om Jesus. Han menar också att variationen är mycket viktig. Visserligen skulle han kunna hålla tretimmars föreläsningar men menar att då skulle han inte haft någon större uppmärksamhet.

KH2: Men om nån enstaka gång, nån enstaka konfirmand hade varit intresserad av det då hade vi försett honom eller henne med böcker istället, så de kan läsa på.

Upplevelser är något som alla poängterar att de måste ha med i undervisningen, men anser också att det är olika från grupp till grupp vad de vill ha. Komminister4 säger att en del tycker om att läsa Condioboken och göra uppgifterna, medan andra hellre vill ha upplevelser. Hon menar att efter några gånger hon har haft konfirmanderna så kan hon se vad som passar dem.

Km4: Man ser när dom är intresserade och man ser när dom är ointresserade. Så får man försöka anpassa sig efter det. Så flexibilitet är bra, bra att va flexibel när man har med ungdomar och konfirmander att göra.

De flesta av de intervjuade församlingarna delar in sina grupper i mindre grupper när tillfälle ges. För de anser att i stora grupper finns det alltid någon som hörs och syns och andra blir osynliga. I mindre grupp har ledarna ofta en helt annan överblick över gruppen och har då möjlighet att plocka fram de som annars inte vågar göra sig hörda. Sen har de även mer tid över till varje individ, det blir en bättre personlig kontakt, fler samtal, alla blir sedda och det blir lugnare. I större grupper tenderar det även att bli mer föredrag och inte så personligt. Dessutom är det lättare att diskutera mer pinsamma frågor i en liten grupp.

Km4: Oftast så när man har lärt att känna en grupp lite grand så kan, man dela på den på ett sätt så var och en kommer mer till sin rätt om man säger så va. Dom blir inte hämmade av den andra bästa kompis eller dom, ju dom blir mer frispråkiga och aktiva.

6.3.1 Individen i centrum

Enligt Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete har ungdomarna kommit olika långt i sin känslomässiga mognadsprocess, eftersom den tar olika lång tid och börjar olika snabbt. Därför finns det stora individuella skillnader i konfirmandgrupperna och detta måste konfirmandledaren ta hänsyn till i sin undervisning. Det är viktigt att bekräfta konfirmanderna anser Kyrkoherde² och börjar därför den första kvarten med att stämma av läget, fråga alla hur de har haft det sedan förra gången. Det är ett sett att se individen, att visa intresse för den. Men det är också en koll på att alla är där. Om de har varit i kyrkan sedan sist och om det var något konstigt, något de reagerade över. Men han intresserar sig även för allmänna saker som hur det har varit i skolan för han tycker det är viktigt att konfirmanderna inte uppfattar läsningen som en förlängning av skolan utan att det är ett nytt ställe och då inte bara ett nytt ämne utan även ett annorlunda sätt att ta det på.

KH2: Det är också ett sätt att försöka få dom förstå, att vi inte träffar dom en gång varannan vecka bara därför att det står någonstans i vår författningsbeskrivning att vi ska göra det. Utan att vi faktiskt går in i det här med intresse för er, vi har nånting att ge er och för att nå fram så vill vi lära känna er också. Om dom uppfattar att detta är ett genuint intresse så kommer det ju, så bidrar det, till ett intresse av det andra hållet, okej då dom är intresserade av oss, då får vi i alla fall höra vad de har att erbjuda.

Ett annat sätt att se individen och bekräfta den är att arbeta med drama, vilket kan vara otäckt för vissa i början. Men med vissa dramatekniker kan man komma bort ifrån det, genom att till exempel uppträda i grupp, eftersom då tittar man lika mycket på alla och inte bara på en själv.

Att väcka intresse kan vara olika från grupp till grupp.

Km4: Ja det skiljer från grupp till grupp. Alltså jag älskar det här med att berätta. Jag har en rätt stor skatt av olika berättelser och det brukar faktiskt de flesta tycka mycket om. Så att det kör jag på. [Församingspedagogen] är fantastisk på att spela teater, så det gör hon det för dom. Då ligger de dubbla av skratt.

Kyrkoherde³ tycker det är viktigt att man hamnar på konfirmandernas nivå och där tar de gärna konfirmanboken Con Dios till hjälp då han anser att den har ett språk som tilltalar tonåringarna, som är på deras nivå. Han anser att man skall varken vara för abstrakt eller för teoretisk utan det måste vara på konfirmandens nivå, och ändå nå ut med det innehåll de vill få fram. Komminister¹ försöker välja en pedagogik som är anpassad för åldersgruppen och som är specifik till just den situationen de är i. Det gäller även här att vara lagom varierad, så det varken blir för mycket teori eller för mycket praktik. Medan kyrkoherde² anser att det är aldrig två grupper som är lika och att det tar några gånger innan han kommer underfund med hur den enskilde gruppen fungerar. Ena gången kan han ha en grupp där några är diskussionslystna och drar med sig ytterligare, andra grupper finns det ingen som är villig att diskutera och då gäller det att komma underfund med det så fort som möjligt för att kunna planera rätt för kommande gånger.

KH1: Ibland har man såna grupper som är så förstörda i skolan som dom så det enda de förväntar sig och kan det är och fylla i lappar, du vet, där halva meningarna är givna och man ska sätta in ett ord och rätta och så där. Det är inte alls, det är inte det tänket vi har utgått ifrån, samtidigt så har man så kort tid på sig, så ibland tänker man att i den här gruppen skulle man nog bara gjort så. Att man hinner inte förändra, men oftast så är det några stycken som är pratglada och så där.

När de arbetar mot ett av målen som är fördomar som ungdomarna kan ha mot svenska kyrkan, religion i allmänhet eller mot kristna så försöker de bemöta detta genom att arbeta mer med gudstjänster, mässor och stämningar. Att de får vara själva tillsammans med andra. Kyrkoherde¹ anser att det fungerar bra med stillhet och enkel meditation för det är de inte alls vana vid.

KH1: De lever i en ljudmiljö hela tiden va. Det är prat och information och buller och skräm i skolan, och musik och TV och dator när dom kommer hem, så här att vara stilla och göra ingenting är en ny erfarenhet för dom och som jag tror dom ofta uppskattar.

Han tycker det är en svår balansgång mellan upplevelser och kunskap. Samtidigt som de skall utgå från konfirmanderna själv, deras egna tankar och upplevelser, vilket kan vara ganska svårt då de inte är vana att uttrycka sig som de då får arbeta med, så gäller det även att få in kunskap om kyrkans liv och tradition.

6.3.2 Konfirmanddag

Många av församlingarna säger att ett av deras mål är att ge konfirmanderna en positiv bild av Svenska kyrkan. Ett av sätten har varit lägret. Men ett annat sätt som två av församlingarna har tagit fasta på är att få träffa andra konfirmander. Att se att de inte är ensamma att konfirmeras.

KH1: ...så gjorde vi då i stort sett en heldag för att bygga vidare på att de träffar nya ungdomar, en manifestation att vi är många som konfirmerar sig. Så då har vi samlat dom 120-150 konfirmander på en och samma dag. I år och i fjol hade vi workshops, fyra stationer, det var musik, de såg en pjäs som vi framförde och dom gjorde något hantverkworkshop på ett ställe, och så kommer jag inte ihåg det fjärde.

I år hade de en rockkonsert med tre olika band, samt att varje grupp fick en uppgift som de sedan skulle redovisa. Varje grupp fick ett ord de skulle illustrera, som sorg, glädje eller kärlek. Dagen slutade sen med en mäsas, där materialet som konfirmanderna gjort hade visats upp. De hade också skrivit böner och det som de hade målat hade satts ihop till en altartavla.

6.3.3 Redovisning

Varje konfirmandgrupp skall även redovisa någonting vad deras konfirmandläsning har gett dem. I redovisningen skall det ingå det de har lärt sig och vad de har gjort under det gångna året. Vad den sen innehåller kan också skifta från grupp till grupp. Det skiftar även om vilka som bestämmer hur redovisningen skall gå till väga. I församling1 och församling4 får konfirmanderna själva vara med och bestämma innehållet i redovisningen. Konfirmanderna i församling1 valde ett år att göra sin redovisning som TV-programmet Idol, där det var uttagning till Jesu lärljungar.

KH1: Och så var de då testfrågor till dom här, som sökte som lärljungar och då skapade dom frågorna själva och då ser man, lite vad de har snappat upp.

Att redovisningarna ligger i tiden är något som Kyrkoherde1 har sett. Han har bland annat sett en tendens till att det blir allt vanligare att konfirmanderna vill sjunga, vilket var en omöjlighet för bara fem, sex år sedan. Då gick det inte ens att få hela gruppen till att sjunga.

KH1: I dag vill de gärna det. Det tror jag är det där artistlivet som är att de, idol, och melodifestivaler och olika sånt där.

I församling4 får konfirmanderna i mitten av den andra terminen börja fundera på hur de vill redovisa. Vissa väljer att spela rollspel, andra vill måla och andra vill göra det på annat sätt. Men alla får vara med och välja böner och psalmer som de vill ha under själva konfirmationsgudstjänsten. I församling3 så bestämmer konfirmandledarna hur det skall redovisas. Kyrkoherde3 brukar göra någon form av ett litet drama, som han skriver tillsammans med sina kollegor, en manuskript som konfirmanderna sedan får följa och öva in.

KH3: Sen är det några som tycker det är roligt att sjunga så får dom göra det. Det bygger på att de är själva aktiva och så, gör nånting själva. Är det musik och så brukar de själva vara med och välja, men själva redovisningen är ju mer vi som gör det. Man kan göra så att de jobbar fram det själva och så men det tar väldigt lång tid, det är inte alla som... Men det är en möjlighet.

I församling 2 verkar redovisningen ske någonstans mitt emellan dessa två sätt. De försöker utgå från konfirmandernas egna önskemål, vad de vill ta med sig från konfirmandtiden, men sen så finslipar och bearbetar konfirmandledarna konfirmandernas idéer. Redovisningen kan vara drama av något bibelstycke som konfirmanderna själva har valt eller målningar som de ställer ut.

6.3.4 Vad skall konfirmanden ta med sig?

När de konfirmeras skall de ha fått en inblick i den kristna tron, de ska ha lärt sig skillnaden på det nya och det gamla testamentet, de ska kunna slå i bibeln och i psalmboken. De skall veta vad tio Guds bud innebär, men inte behöva kunna dem utantill. Det dubbla kärleksbudet skall de också kunna och Herrens bön (Vår fader) samt Trosbekännelsen skall de kunna utantill, anser Komminister4.

De som är ansvariga för konfirmandarbetet måste enligt Svenska kyrkans riktlinjer vara medvetna om att de inte kan förvänta sig att varje konfirmand når fram till en personlig tro under sin konfirmandtid, utan den kan växa fram senare i livet. Därför är det viktigt att de

skapar en sådan positiv bild som möjligt så att de vill komma tillbaka. Kyrkoherde² anser att konfirmanderna framförallt skall ta med sig en positiv bild av vad kristen tro är, för om de får det och en nyfikenhet så tror han att de kommer att lära sig mer också. Men om det skall bli någon mening i en positiv bild så krävs det även lite baskunskaper om sammanhanget. Han har inte specificerat för sig själv eller andra att konfirmanderna skall kunna si och så många liknelser.

KH2: Däremot så ska de kunna Herrens bön, och trosbekännelsen, men det är inte för mig inte mycket en kunskapsfråga som mer en färdighetsfråga, därför att när dom kommer till kyrkan efter konfirmandtiden på bröllop eller på dop eller på första advent eller till jul eller [...]där det inte finns någon annan anledning att gå i kyrkan än att just gå i kyrkan då ska dom kunna läsa med utan att vara bortkomna, eller känna sig bortkomna.

Det primära verkar vara att konfirmanderna skall kunna trosbekännelsen och Vår fader, eller Herrens bön, för att kunna följa med i gudstjänsten. Vad de däremot inte behöver kunna, tycker Kyrkoherde² är de tio Guds bud. Han tycker det räcker med de två budskap som Jesus gav, det vill säga det dubbla kärleksbudskapet, det vill säga att man skall älska Gud och man skall älska sin nästa, och den Gyllene regeln, det vill säga att man skall vara mot andra såsom man vill att andra skall vara mot en själv.

KH2: Och då måste jag säga att jag tycker det är betydligt viktigare att presentera för konfirmander om de båda ultimata sammanfattningarna än dom andra tio. Därför att om det står att man inte ska bära falsk vittnesbörd mot sin nästa, så går de ju att lära sig, men man ska ju också komma på vad det betyder. Och det hade varit betydligt enklare om det stått Tala sanning. För det är i princip det, det går ut på.

Att konfirmanderna har en positiv bild från kyrkan, tycker även komminister⁴ är viktigt. Det kommer hända mycket i deras liv, men hon hoppas ändå kunna så ett frö hos konfirmanderna. Hon tror om konfirmanderna har fått en positivt intryck av sin konfirmandundervisning, så kommer de att låta sina barn bli döpta, gå på kyrkans barnaktiviteter samt blir konfirmerad. Konfirmandledaren är också väldigt viktig när det gäller att få en så positiv bild som möjligt på Svenska kyrkan.

Km4: För jag har ju märkt att när man pratar med vuxna människor så har dom haft en bra konfirmandledare, en förstående konfirmandledare, så hade också fått ett positivt intryck av

konfirmationen och av kyrkan överhuvudtaget. Har dom haft en ledare som de inte har tyckt om så, har allting varit negativt.

Därför anser hon att det är väldigt viktigt att vara medveten om hur hon beter sig mot ungdomarna.

Km4: Vi är ju inga lärare, så det är liksom inte den relationen vi har med dom. Och jag som är så pass gammal kan nog se mig som mormor, farmor kanske.

Kyrkoherde³ tycker också att konfirmanderna skall få ett intresse så att de fortsätter att funderar vidare, så att de återvänder till kyrkan när de blir större och låter sina barn bli döpta.

För komminister¹ så är det viktigt att konfirmanderna tar med sig att Gud är kärleken, väljer konfirmanderna kärlekens väg så väljer de även Guds väg.

6.3.5 Utvärdering

För att kunna utvecklas och bli bättre i sin undervisning är det bra med utvärdering. Församling² försöker utvärdera hela tiden, se vad som fungerar och inte fungerar i konfirmandgruppen. Men de låter även konfirmanderna själva få fylla i en utvärdering. Men de tycker dock inte att de har hittat någon mall eller formel för att formalisera utvärderingen. På samma sätt låter församling⁴ konfirmanderna fylla i en utvärdering medan församling sätter sig ner i arbetslaget och pratar om vad som har varit bra och vad som har varit dåligt och vad som behöver ändras. Församling¹ försöker sätta sig ner vid varje läsnings slut och diskutera vad som har varit bra och vad som har varit mindre bra. Det material som de har arbetat med under de senaste tre åren har reviderats varje år, så det blir lite skillnader.

Km1: Dels handlar det om vad som har funkat, vad var bra, vi försöker vara rätt så kritiska, funkar detta. [...]. Förra året var det så att vi hade ett pass där vi kände bägge två oberoende av varandra att det här var verkligen inge bra och hur tänkte vi här va? [...] Och då bara stryker vi det, så gör vi om det, så vi är rätt så, vi är rätt så hårda mot oss själva. [...] Så naturligtvis kommer det ibland ett skitbra konfirmandmaterial med kanonövningar och då lägger man in dom så klart.

Det gäller att läsa av konfirmanden och se hur pass väl de är med och om det har förstått vad det går ut på, vilket kan göra med hjälp av några kontrollfrågor men även se på uppmärksamheten medan det pågår.

7 Diskussion

Mitt mål med uppsatsen var att se hur konfirmandarbetet i Svenska kyrkan ser ut ur pedagogisk synvinkel. De frågor jag ville ha svar på var – *Vad är målet med konfirmationen? Vad är det för innehåll i konfirmationsundervisningen? Hur lärs detta ut?* Målet med studien var även att se hur kyrkan bemöter ungdomarna, som håller på att lämna barndomslandet för att bege sig in i vuxenvärlden. Jag ville också se hur församlingarna lockar till sig ungdomar till konfirmandundervisningen och vad själva konfirmandundervisningen i sin tur har för betydelse för fortsatt intresse för kyrkan hos konfirmanderna, utifrån konfirmandledarnas synvinkel, eftersom det är allt färre ungdomar som väljer att konfirmera sig.

Anledningarna till att ungdomarna skall konfirmera sig tycker församlingarna är att ungdomarna skall hitta sitt eget andliga liv och få en bra livssyn eftersom den är viktig för att kunna påverka samhället. Men också för att hitta en alternativ värld till den världsliga, för att lättare hitta en relation till den kristna tron, för att det tillhör den svenska kulturen och traditionen samt för att stilla sin nyfikenhet. Förr var konfirmandens motiv till konfirmation att bli vuxen, eftersom det var först då de fick ta sin första nattvard, som var en förutsättning till social acceptans och eget ansvar (Wallinder, 1990). Enligt Riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000) så fanns det också vissa medborgerliga rättigheter som var knutna till konfirmationen. I dag blir man accepterad som vuxen utan att behöva ta nattvarden eller konfirmera sig. Enligt Larsson & Willander (2006) är de främsta motiven till konfirmation idag hos ungdomarna är att de skall få presenter och att det känns bra att göra det. Andra starka motiv är att de flesta i familjen är konfirmerade, hört av andra att det är bra och att de flesta av sina kompisar skulle göra det. De motiv som inte fick så starkt stöd var att de ville veta mer om kristen tro eller för att prata om livet, döden och Gud. Enligt den litteratur jag läst och tidigare forskning jag har studerat så verkar inte ungdomarna och konfirmandledarna vara riktigt överens om varför man skall konfirmera sig. De motiv som församlingarna tyckte var de starkaste verkar inte vara lika viktig för ungdomarna, det vill säga den kristna tron och få en bra livssyn. En anledning till att ungdomarna inte prioriterar den kristna tron kan vara att de vet för lite om den, som även några av de intervjuade också påpekade. Jag menar att det är lättare att ta ställning om det som man vet. Alla vet däremot om att man får presenter när man konfirmeras och de flesta ser också det som något positivt... Men när ungdomarna väl läser är det ett utmärkt tillfälle för kyrkan att göra ungdomarna mer positiva till den kristna tron, dels genom kunskaper och dels genom upplevelser. De flesta

församlingarna menade att om konfirmationen blir så positiv som möjligt kommer det att på lång sikt öka antalet konfirmander. Där verkar det som om församlingarna och ungdomarna är inne på samma spår, då att de flesta i familjen är konfirmerade, hört av andra att det är bra och att de flesta av sina kompisar skulle göra det var bland de starkaste motiven. Om konfirmationen blir positiv kommer det antagligen påverka att deras kommande barn också konfirmeras, samt att de berättar i positiva ordalag om konfirmationen för sina yngre kompisar som då också väljer att konfirmera sig.

Det kyrkan borde tänka igenom är varför ungdomarna skall konfirmera sig i kyrkan och inte i en humanistisk eller borgerlig konfirmation som också finns? (En humanistisk/borgerlig konfirmation bygger mer på humanism och medmänsklighet istället för religiösa föreskrifter och läror (Sandberg, 2007)). Varför är den kristna tron så viktig att ungdomarna skall välja den före den humanistiska? Är tradition och kultur ett hållbart argument för att välja den kyrkliga varianten? Askarovas (2007) argument till varför religionsundervisning är viktig är att det motverkar ett samhälles nedgång, medan Osbeck (2006) säger att med hjälp av tradition så kan ungdomen effektivare tolka sitt liv.

Det kyrkan gör i dag för att få ut sitt budskap och locka till ungdomar till att vilja konfirmera sig är till exempel: utskick och personlig kontakt med ungdomar och föräldrar, olika slags samarbete med skolorna, genom teater, genom Internet, en mer öppen kyrka, långsiktigt arbete och ökad tillgänglighet. Att kyrkan har blivit mer öppen för den nya tiden och dess teknik ser jag som något positivt, som till exempel att en av församlingarna försöker nå ungdomarna via Lunarstorm. De måste hitta nya arenor för att möta ungdomarna på. De kan inte bara förlita sig på skolans samarbetsvillighet, som de har gjort genom alla tider, även om det är en mycket bra samarbetspartner då ungdomarna spenderar mycket av sin tid där. Jag tycker mig se en tendens att allt fler skolor väljer att inte hålla sina skolavslutningar i kyrkorna längre, med hänsyn till de ungdomar som inte är kristna. Är det så att allt fler skolavslutningar hålls på neutral mark? Och hur kommer det att ha för inverkan på samarbetet mellan skola och kyrka? Men samtidigt så har ungdomarna allt fler intressen idag än mot förr och vistas på fler arenor. Kanske att kyrkan också skall befinna sig på dessa arenor så mycket som möjligt för att bli ett mer känt ansikte även i ungdomens vardag och i en förlängning bli en naturlig del hos ungdomarna? Att folk i allmänt inte vill att skolorna skall fira skolavslutningar i kyrkan tror jag beror mycket på fördomar gentemot kyrkan, så det är kanske också en bit för kyrkan att arbeta på? Att locka med teater tror jag också kan vara ett bra sätt, då det är ett sätt att visualisera vad den kristna tron är. Genom rollspel kan man

konkretisera ett visst material, ge kunskaper som inte går att läsa sig till och klargöra vissa frågor (Nilsson & Waldermanson, 1988). Genom spelet församling1 visar för sjuorna kan de klargöra vad den kristna tron är, eftersom den kan vara svår att bara läsa sig till.

Att församlingarna hittar rätt väg till att locka ungdomarna till konfirmation är viktigt eftersom antalet konfirmander sjunker i landet i genomsnitt. Anledningarna till att det har sjunkit tror församlingarna att det kan bero på att traditionerna har fått en svagare ställning, att intresset för kyrkan har minskat, att ungdomarna har fått ett ökat självbestämmande, att ungdomarnas grundkunskaper har minskat, samt att det inte är lika många som besöker kyrkans barnaktiviteter och en ökad konkurrens från andra aktiviteter. Att traditionerna har blivit allt svagare är kanske inte så konstigt då Sverige har sekulariserats allt mer. Förr var kyrkan vår informationskälla, det var där vi fick veta alla nyheter. Idag har vi massmedia, plus att vi kan röra på oss mycket mer än vad vi gjorde förr och dessutom kommer nya influenser utifrån. I skolorna och i hemmen uppfostras barnen i mer demokratisk anda och till mer självbestämmande, vilket också har inverkan på om de vill konfirmera sig eller inte. Att barnens grundkunskaper har minskat är kanske inte heller så konstigt då kyrkan och skolan skildes åt skulle skolan bli helt neutral i religiöst avseende (Richardson, 2004).

Varför skall ungdomarna konfirmera sig? Målet med själva konfirmandarbetet är att konfirmanderna skall bli mer bekanta med kristen tro och bibeln för att kunna ta ställning längre fram i livet. De lär sig även hur det är att fira gudstjänst, får kännedom om att kyrkan finns till för alla människor i livets alla skeden, även för dem som inte tror. Konfirmanderna får en chans att lära känna sig själva och se på sitt eget liv utifrån en kristen synvinkel och lära sig att integrera tron i sitt eget liv. Målet är också att avdramatisera tron och att göra det till en naturlig del i konfirmandens liv. Jag tycker att det är bra att målet är att ungdomarna bara skall bli bekanta med den kristna tron och inte bli påtvingade den, vilket även Askarova (2007) verkar hålla med mig om. Att påtvinga någon något tror jag bara har motsatt effekt. För att kunna ta ställning behövs även grundkunskaper om hur det är att fira gudstjänst och vad kyrkan står för. Jag tycker det är viktigt att kyrkan ser individen och utgår från henne eller honom. Det jag reagerade lite över var att bara en församling hade som mål att konfirmanden skulle få en chans att lära känna sig själv. De andra satte tron eller kyrkans verksamhet i det första rummet, men det är mycket möjligt att även dessa församlingar håller med om att konfirmanden skall få en chans till självkännedom. För enligt Riktlinjerna för Svenska kyrkans konfirmandarbete (2000) är att församlingarna bör ha som mål att ge konfirmanden en chans att fundera över vilka de är. Vidare står det att enligt deras kunskapsyn skall

pedagogiken ge ett trefaldigt ansvar – det vill säga *inför Kristus, gentemot den enskilde konfirmanden* och *gentemot församlingen*. Målet att konfirmandarbetet skall vara präglad av Kristus råder det inga tvivel om. Att den utgår från den enskilde konfirmanden tycker jag inte verkar vara lika självklart alla gånger, även om många verkar ta hänsyn till konfirmanden. Hur församlingen bedriver sitt arbete gentemot församlingen vet jag inte, det är inget jag har fått ut av min undersökning.

Det är dock ingen som nämner uppfostran i samband med konfirmationens mål, men jag tycker ändå kunna se en viss form av uppfostran då församlingarna pratar om olika värden med konfirmanderna, vad som är rätt eller fel, när man skall använda kärlekens eller hatets nyckel. Asarova (2007) nämner i sin artikel att undervisning i religion och etik har flera funktioner, däribland uppfostran. Andra funktioner som hon nämner är livsfrågor, kommunikativ funktion, värdeorienterad funktion, normrelaterad funktion, kognitiv funktion samt hedonistisk funktion. Jag kan se alla dessa funktioner i konfirmandarbetet, då de har pratar mycket om livsfrågor, försöker skapa bra och varierande pedagogik, utgår från de kristna värderingar och normer för att kunna tolka världen runt omkring utifrån det. Ledarna försöker också skapa intresse med roliga och intresseväckande övningar i förhoppning om att konfirmanden skall bli intresserad i den kristna tron. Frågan är bara hur pass intresserade blir de av den kristna tron och inte av något annat, som att bara umgås eller att få diskutera sina egna tankar. Hur stor del av själva kristendomen har de med sig när de har läst färdigt?

För att församlingarna skall kunna nå sina mål måste de ha ett innehåll i sin undervisning. De olika delarna i själva innehållet hos de intervjuade församlingarna är lektioner, läger, konfirmanddag, redovisning, andakt och gudstjänst. Vad varje träff skall innehålla står i kursplanen som kyrkoherden ansvarar för, men det behöver dock inte vara han eller hon som gör den. I en församling var det komministern som hade gjort den, som sedan godkändes av kyrkoherden. Denna kursplan var dessutom detaljstyrd med tio färdiga pass med övningar och allt. I en annan församling lade kyrkoherden upp översiktspunkter för att ha koll på att allt det viktiga kom med, sen planerade de varje enskild träff för sig. Ett ytterligare sätt var att varje grupp, med sin respektive präst och övriga konfirmandledare bestämde tillsammans vad de ville ha med. Det som stod här mot varandra var om kursplanen skulle vara detaljstyrd eller inte. Fördelen med att ha en detaljstyrd kursplan är att konfirmandledarna sparar mycket i förberedelsearbetet. Allt är redan klart. Faran är att det kan finnas en risk att varje grupp dras över en kam, att undervisningen inte blir anpassad till gruppen eller individen som konfirmandarbetet är tänkt att vara. Vygotskij menar att undervisningen skall ske på elevens

egna förutsättningar och premisser. Läraren eller ledarens roll blir bara att leda barnet eller ungdomen rätt för att kunna främja dennes utveckling (Bråten, 1998). Men å andra sidan så kanske dessa övningar är skapta på det sättet att de kan anpassas till varje konfirmandgrupp. Det är konfirmanden som skall lära utifrån vad den befinner sig, inte utifrån vad konfirmandledarna tror att alla befinner sig, som alla ungdomarna var en enhetlig klump. Då verkar den kursplanen med mer översiktliga hållpunkter vara mer anpassad till själva gruppen. De kan då ta in de moment som passar just dem, plus att det känns som om de har lite mer fritt utrymme att lägga in andra saker om det skulle kännas som nödvändigt just då.

Ett mer konkret innehåll är frågan om vem jag är som person, gudstjänster – om hur de går till, vilka kläder prästen har och varför, treenigheten – det vill säga Gud, Jesus och Anden, de stora högtiderna, etik och moral samt liv och död. Konfirmanderna själva verkar dock ha ett litet inflytande på själva innehållet men det är ändå viktigt att belysa deras frågor om livet: Vad styr våra liv? Gud, ödet, slumpen, vi själva? Vad har vi själva för roll? Vem är jag? Försoning, Döden med mera. En livsfråga är något som knyter an till konfirmandens eget liv och som ligger nära dennes egen erfarenhet (Selander, 1993). Osbeck (2006) menar att det är först med kopplingen till det egna livet som förståelse om livsfrågorna kan skapas. Enligt riktlinjerna så är konfirmandernas livsfrågor en viktig del i undervisningen, men en av församlingarna har valt att inte koncentrera sig på själva livsfrågan utan på att presentera den kristna tron på ett så positivt sätt som möjligt och sedan knyta an det till själva konfirmandens liv och vardag. Den församling som tycker det är viktigt att utgå från konfirmandens livsfrågor kan sägas ha ett mer livsfrågeperspektiv medan den andra församlingen har ett mer socioreligiöst perspektiv då kristendomens föreställningsvärld relateras till det omgivande samhället, det vill säga konfirmandernas samhälle. Konfirmanden tillsammans med ledaren försöker förstå och uppleva vad det innebär att tillhöra en viss religion. Vilket sätt som är bäst eller sämst är svårt att avgöra, personligen tror jag att de behöver båda perspektiven men även livstolkningsspektivet där konfirmanden själv får relatera till sin omgivning. För jag tror att individen måste både ta ställning till vad som är viktigt för en själv och vad som är viktigt i samspelet med andra. När vi kommer till de etiska problemen är det viktigt att utgå från konfirmanden och dennes liv. Men ett par församlingar säger sig att de försöker utgå från konfirmanderna så mycket som möjligt, vilket jag tycker är bra då det är lättare att relatera och förstå när det gäller en själv. Det blir alltså också ett fenomenologiskt synsätt då det gäller att söka upp människan där den befinner sig (Selander, 1993).

När vi sen går till själva undervisningen, så består lektionerna av olika moment såsom samtal och diskussioner, läsning och lösning av uppgifter i konfirmandboken, drama i form av rollspel och värderingsövningar, text- och litteraturstudier av bibel, psalmbok, dikter och låttexter, gruppövningar, fokusering på individen, ren kunskap samt andakt. I undervisningen skall det även ingå gudstjänster. Ur ett sociokulturellt synsätt är samtal och diskussioner något viktigt eftersom hur vi lär är kopplat till hur vi samverkar med andra. För att kunna förstå vår omvärld behöver vi både fysiska och språkliga redskap. Kommunikation och interaktion är avgörande för hur sociokulturella resurser förs vidare (Säljö, 2003). Jag tror att ungdomarna lär sig mycket genom att diskutera med varandra, om inget annat så lär de sig hur andra kan tänka och respektera att alla inte tycker likadant. I Ryssland, där religionsundervisningen inte har kommit så långt, har de enligt Askarova (2007) inte kommit fram till någon tillfredställande metod, men nämner att de har provat olika undervisningsmetoder såsom katederundervisning, diskussioner, läsa tidningar, para ihop bilder till bibelberättelser, se film med mera. Med tanke på att det är vad som också ingår i konfirmandarbetet så har de ändå kommit ganska långt eller så ligger Sverige lika långt efter?

I konfirmandarbetet ingår även litteraturstudier. Medan bibeln och psalmboken räknas som obligatorisk litteratur så gör inte konfirmandboken det, som bara två av mina intervjuade församlingar använde sig av. Dessa två tycker att boken är tillrättalagd just för ungdomar och att den tar upp bra saker. Men enligt Säljö (2003) så är läroboken också ett tillrättalagt material, en textgenre som bygger på institutionaliserade antaganden. En annan församling, som har valt att inte använda boken, tycker det är viktigt att själv kunna stå för vad som står i boken. Om boken styckas upp i bitar kan det bli en missvisande bild och därför kan även jag se att det blir svårt att stå för vissa bitar. När det gäller bibeln så räcker det inte med att man förstår själva texten man läser, utan man måste även förstå sammanhanget där texten är producerad i. Man måste socialiseras för att kunna tolka budskapet. Många församlingar verkar ha insett det svåra med att förstå bibeln, men också för att den innehåller så många symboler. Därför kan jag tycka det är bra att de försöker ”leka” fram förståelsen genom olika övningar såsom ”prästens kaka”, värderingsövningar, bildövningar med mera. Svårt dock att veta om övningarna verkligen ger en förståelse för själva innehållet i bibeln...

Värderingsövningar, som de också använder sig av, kan vara bra då konfirmanden får övning i att tänka efter, träna sig i att ta ställning, uttrycka sina åsikter och motivera sina ståndpunkter som kan förstärka kopplingen mellan ord och handling (Byréus, 2001). Här är alltså ett utmärkt tillfälle för konfirmanden att tänka genom de kristna värderingarna och verkligen

förstå vad de innebär. Drama i sig är ett bra hjälpmedel för att utveckla konfirmandens sociala kompetens (Wiechel, 1983). Ett av målen är ju att konfirmanden skall utvecklas och kunna samverka med andra.

För att kunna diskutera i grupp är det viktigt att man känner sig trygg i gruppen och därför har de även många inledande gruppövningar för att stärka sammanhållningen. Detta tycker jag är bra, så länge det inte blir för mycket fokus på att ha roligt så att de inte lär sig något.

Att ha andakter och gå på gudstjänster blir ett mer påtagligt sätt att lära sig, där får de lära sig hur det går till i verkliga livet, eller när den kristna tron blir till handling. Säljö (2003) skulle säga att de socialiserar sig, de vet vilka regler som är relevanta för just den situationen. Personligen lär jag mig bättre genom att vara med om det jag skall lära mig än att läsa det i en bok, så jag tror att de är inne på helt rätt spår här.

Kyrkan använder här olika rum och olika miljöer för inläring. De använder sig av gudstjänstlokaler, kök, "samtalsrum", "dramarum" med flera. Det är konfirmanderna som är aktiva, ledarna är aktiva genom att ändra miljön så att de motsvarar de uppgifter konfirmanderna skall göra och därmed blir även miljön aktiv. Uppfostringsprocessen blir på så sätt trefaldig – en aktiv konfirmand, en aktiv ledare och en aktiv miljö (Vygotskij, 1999).

Angående kunskaperna så tycker församlingarna att konfirmanderna skall kunna: Det dubbla kärleksbudskapet, Den gyllene regeln, Trosbekännelsen och Herrens bön samt känna till tio Guds bud. Vidare använder de sig även av det grundläggande i bibeln samt de kunskaper som det står i Riktlinjerna att de skall använda: Fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Fakta – om själva berättelserna, vad hände, vad Jesus gjorde. Förståelse – förstå Jesus och den kristna trons budskap, Färdighet – att kunna trosbekännelsen och Herrens bön, ser ett par församlingar som en färdighet. När konfirmanden kan dessa så kan de också delta i gudstjänst utan att känna sig bortkomna. Och när de kan allt detta så är de också förtrogna med den kristna tron. Medan de tio gud bud inte är så viktigt att kunna utantill för församlingarna så anser Askarova (2007) tycka att de behövs för att ungdomarna skall kunna hitta den rätta moralen och kunna finna sig själv och livets mening.

Vad konfirmanderna har lärt sig under den tid de har läst redovisades förr i ett förhör i kyrkan under själva konfirmationsgudstjänsten, vilket de har slopat i dag i de allra flesta kyrkor. Numera redovisar konfirmanderna sina kunskaper på annat sätt, till exempel genom drama, sång eller bilder. Vilka som bestämmer innehållet och hur redovisningen skall gå till skiljer

sig dock från församling till församling. En församling väljer konfirmandledarna helt både form och innehåll, vilket väcker frågan hur konfirmanderna då skall kunna visa vad de har lärt sig? Kanske kunskapen inte är så viktig trots allt? En annan församling låter de konfirmanderna så gott som själva utforma sin egen redovisning. Nackdelen med det är att det kanske tar längre tid, än om konfirmandledarna bestämmer det åt dem, men jag kan däremot bara se fördelar då konfirmanderna verkligen får reflektera över vad de har lärt sig och kunna sätta in det i ett annat sammanhang. Först då kan de se en mening med sin kunskap.

Slutligen kan jag se att konfirmandarbetet har utvecklats sedan jag själv gick och läste. Personligen tycker jag det verkar vara mycket roligare i dag än för tjugo år sedan, även om min årskull var de första som slapp förhöret i kyrkan i min församling. När Wallinder skrev sin avhandling för sjutton år sedan så förutspådde hon också att mer traditionsinriktade idéer skulle få ge plats åt mer förnyelse i konfirmationsundervisningen, vilket hon verkar ha fått rätt i, men en del tradition finns kvar, som att kunna Herrens bön och Trosbekännelsen utantill, men å andra sidan så är de också grunden till hela tron så det går knappast att ta bort de heller. Traditionen ligger dock kvar hos några när det gäller skälen till varför man skall konfirmera sig. Wallinder visade också att sambandet mellan skolans och kyrkans pedagogiska utveckling har förändras genom att kyrkans dominans över skolan har försvunnit. De flesta av de intervjuade kunde se att kyrkans pedagogik skilde sig starkt från skolan, när de ansåg att i skolan var det bara kunskapsinhämtning som gällde. Jag är mer tveksam om det skiljer sig så mycket. Jag tror inte att skolan har så mycket katederundervisning längre, utan ligger mycket på elevens nivå, men det är ju klart att det blir nog mer och mer katederundervisning desto äldre eleverna blir. Vidare tycker jag att Wallinder förespådde rätt när hon trodde att traditionella kunskaper från bibeln och katekesen skulle få ge vika för den unga människans behov av kunskap om sig själv och sin situation i samhället. Hon såg en tendens till att konfirmationsundervisningen gick från ren kunskapsinhämtning till en mer personlig utveckling. Det kan jag själv se från då jag konfirmerade mig.

Jag kan även se att kyrkans konfirmandundervisning har en stor fördel gentemot skolan när det gäller undervisning i livsfrågor eller religion. Osbeck (2006) anser att problemet med religionsundervisning i skolan är att den är för prestigeinriktad och att klasserna är för stora. I skolan är betygen viktiga då de är en förutsättning till framtida studier. I kyrkans konfirmandarbete finns inga betyg, där är individen den viktiga och de flesta av församlingarna påpekade också att de ville göra en klar åtskillnad mellan skolans undervisning och sin egen. Konfirmandarbetet skall vara något helt annat. Församlingarna

föredrog även att arbeta med små grupper då de ansåg att den enskilde då kom mer till sin rätt, att även den blyge vågar prata mer och att det blir lättare att prata om känsliga saker. På så sätt motverkar de också att livsfrågorna blir schablonmässiga.

7.1 Vidare forskning

Det jag skulle tycka var intressant att forska vidare om är vad Svenska kyrkan gör för att behålla intresset efter konfirmationen? Eller anser de att det räcker om man har gjort ungdomarna tillräckligt intresserade vid konfirmationen så varar de livet ut? De flesta unga vuxna (20-40 år) jag känner som är kristna är flertalet engagerade antingen i EFS eller i Pingstkyrkan. Vad har de som inte den Svenska kyrkan har? Finns det något hos dessa samfund som Svenska kyrkan lära sig av? Jag tror inte att det räcker med att bara satsa på konfirmationsundervisningen för att göra folk så pass intresserade av Svenska kyrkan att de stannar där livet ut. Jag tror att människor vill ha ut mer än bara gudstjänster, även om det är en del av andligheten och tron.

Vidare anser jag inte att det räcker att Svenska kyrkan bara förlitar sig på skolan för att få ungdomarna att vilja läsa. De måste hitta fler sätt att nå ut, andra mötesplatser för ungdomar. En av församlingarna har försökt med Lunarstorm. Själva ansåg de att det hade en positiv inverkan på antalet femtonåringar som vill läsa. Mitt förslag på vidare forskning skulle här i så fall bli Vilka andra sätt, vilka andra arenor kan Svenska kyrkan nå ut till ungdomar?

Svenska kyrkan har själv gjort en undersökning i form av enkäter om varför ungdomar konfirmerar sig. De har fått berätta vad som har varit bra och vad som har varit dåligt. Det kan vara bra ur den synpunkten att veta vad som har gått hem, vad de kan förstärka och satsa mer på för att i fortsättningen också ha nöjda konfirmander. Men jag skulle vara mer intresserad av att höra de ungdomar som inte väljer att läsa och konfirmera sig varför de inte gör det? Är det brist på förståelse och kunskap om vad den kristna tron är och vad konfirmationen innebär? Är det brist på tillgänglighet? Finns det fördomar? Andra orsaker? Och vad kan Svenska kyrkan i så fall göra för att bemöta dessa anledningar för att på det viset få ökat antal som läser? Får de inte ut budskapet tillräckligt bra? Behöver de gå ut till andra arenor?

Om de nya riktlinjerna kommer att klubbas igenom kan det vara intressant att se om det får någon effekt på undervisningen, och i så fall vad? Leder de till höjd kvalitet? Blir fler ungdomar mer positiva till kyrkan? Kommer Svenska kyrkan i förlängningen få fler medlemmar som stannar kvar?

Källförteckning

- Bjurwill, C (1995). *Fenomenologi*. Lund: Studentlitteratur
- Bråten, I & Thurmann-Moe, A C. (1998). Den närmaste utvecklingszonen som utgångspunkt för pedagogisk praxis. I: Bråten (red) *Vygotskij och pedagogiken* (s 103-121) Lund: Studentlitteratur
- Bråten, I (1998). Om Vygotskij's liv och lära. I: Bråten (red) *Vygotskij och pedagogiken* (s 7-32) Lund: Studentlitteratur
- Byréus, K (2001). *Du har huvudrollen i ditt liv*. Lund: Liber.
- Eckerdal, L (1983). *Västsvensk kyrka – om nattvardsliv, undervisning och andaktslitteratur*. Lerum: Förslagshuset Gothia.
- Holme, I, Solvang, B (1991). *Forskningsmetodik – om kvalitativ och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, G (2006). *Elevens värld*. Lund: Studentlitteratur.
- Marton, Booth (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Waldermarson. (1988). *Rollspel i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Olivenstan, C E. (2006). *Religionsdidaktik – om teori, perspektiv och praktik i religionsundervisningen*. Stockholm: Liber.
- Osbeck, C (2006). *Kränkningens livsförståelse*. Karlstad: Karlstad University Studies.
- Richardson, G, (2004). *Svensk utbildningshistoria*. Lund: Studentlitteratur.
- Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*, (2000)
- Ryen, A (2004). *Kvalitativ intervju*. Malmö: Liber.
- Sandström, C-I, (1995). *Utbildningens idéhistoria*. Helsingborg: Svensk Facklitteratur AB.
- Selander, S-Å, (1993). *Undervisa i religionskunskap*. Lund: Lund
- Säljö, R (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Wallinder, B, (1990). *Tradition och förnyelse i Svenska kyrkans konfirmandundervisning*. Göteborg: Verbum
- Wiechel, L. (1983). *Pedagogiskt drama – en väg till social kunskapsbildning*. Lund: Natur och kultur.
- Vygotskij, L (1999). Biologiska och sociala faktorer i uppfostran och undervisning. I: Gunilla Lindqvist (red) *Vygotskij och skolan* (s19-30).

Elektroniska källor

Askarova, GB (2007). The Religious and Ethical Education of Students in a Secular School. I: Russian Education and Society, vol 49, no 1, Januari (s 34-46).

Larsson, A & Willander, E (2006). *Vägen till nöjda konfirmander – Rapport över samtliga svar i projekt konfirmand 2006*. Avdelningen för utbildning, forskning och kultur [www.svenskakyrkan.se/forskning]

Sandberg, M (2007). *Ett annorlunda sommarläger*. Piteå-tidningen 2007-04-27. www.pitea-tidningen.se [2007-06-07]

www.svenskakyrkan.se [2007-05-05]

Tryckta medier

Qviström, D (2007). *Nya riktlinjer ska locka fler konfirmander*. Kyrkans tidning nr 10